Pécsi Tudományegyetem
Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar

Levelező művelődésszervező szak

GÁLL SÁNDOR

KISVÁROS A VÁROS SZÉLÉN

DUNAHARASZTI TÁRSADALMI METSZETEINEK BEMUTATÁSA

Dr. Sári Mihály
tanszékvezető egyetemi docens
konzulens

Tartalom

Bevezetés – Globalizmus és lokalitás……..……3

A helyi társadalom ……..4

Hipotézis és módszertan...…….9

Város a város peremén - Dunaharaszti ……..……11

Dunaharaszti társadalmi metszetei ……16

Rövid kitekintés ……..….48

Összegzés, következtetések ……..…….49

Záró gondolat ……..……52

Forrásjegyzék ….……53

Irodalomjegyzék……..57

Mellékletek……...59

I. BEVEZETÉS – Globalizáció és lokalitás

Jelen korunk egyik leggyakrabban ismételt kifejezése a globalizáció. Az informatikai és kommunikációs robbanás lehetővé tette a világméretű változásokat. A társadalmi és gazdasági kapcsolatok átlépték az országhatárokat és a kontinenseket, és kiterjedtek az egész földgolyóra. Hatalmas multinacionális vállalatok jöttek létre. Az utazás felgyorsult, néhány óra leforgása alatt földrészek között közlekedhetünk. A globalizmus új kihívásokat jelent. Egységesíti a világot, veszélyt jelent a kisebb társadalmak kultúrájára, de szemben nagyon gyors változásokat tud indukálni: elérhető közelségbe hozza a legfejlettebb technikai eszközöket, kikényszeríti az innovációs folyamatokat.

Többféle szemlélet alakult ki a globalizmusról, világszerte folyik a vita áldásos és átkos hatásairól. Nem feladata dolgozatnak e vitát sem bemutatni, sem állást foglalni benne. Véleményem szerint a globális hatások eredményeképpen megerősödtek a lokális társadalmak fejlesztése iránti igények. Egyrészt a hatás-ellenhatás törvénye szerint, a globalizálódás hatásaival szemben spontán is kialakul egyfajta lokális megerősödés, másrészt pedig azért, mert a globális kihívásoknak csak a tudatosan megerősített lokális és helyi társadalmak képesek megfelelni, melyet fokoz a különböző települések regionális összefogása, de ugyanúgy erősít a különböző kistérségek versenyhelyzete is.

Magyarországon ezek a világméretű folyamatok egybeestek egyrészt a rendszerváltozás, másrészt az Európai Unióhoz való csatlakozás által létrehozott szükségszerű társadalmi változásokkal.

Felmerül tehát a kérdés, milyen, és hogyan változik napjainkban egy helyi társadalom? Dolgozatomban egy kisváros – Dunaharaszti - helyi társadalmának, a település társadalmi metszeteinek bemutatására teszek kísérletet.

Dolgozatom célja, hogy bemutassa egy, a főváros peremén elhelyezkedő kisváros társadalmán keresztül annak kulturális állapotát és lehetőségeit, valamint munkámmal szeretnék hozzájárulni lakóhelyem kulturális stratégiájának elkészítéséhez.

II. A HELYI TÁRSADALOM

A társadalmakat különböző közösségek, csoportok, szerveződések építik fel. Ezek a szerveződések rendkívül sokfélék. Alakulhatnak hosszú távra, vagy csak egyetlen alkalmi cél érdekében, lehetnek nagyobb lélekszámúak, vagy kisebb csoportok, fontos társadalmi feladat megoldására szerveződhetnek, vagy csak baráti társaságokként működnek, és még számtalan módon lehet osztályozni őket. Egy dologban azonban egyformák, mindegyikben a közösség jellegét mindig azok a célok határozzák meg, amelyek érdekében szerveződtek, és a középpontban az individuum, az ember áll. A társadalomszerkezet tartalmazza valamennyi szerveződés, közösség lehetőségét, de jellegét a tartós közösségek határozzák meg.

„*Minél többféle közösséget tartalmaz a társadalom, állampolgárai minél többféle közösségben tudnak részt venni, annál fejlettebb és strukturáltabb a társadalom.”* – írja Böhm Antal egyik munkájában.[1]

Ugyanebben a könyvében ismerteti a társadalomszerkezet fogalmáról és dimenziójáról megoszló nézeteket. E szerint a társadalom szerkezete a különböző felfogások szerint:

- „n” dimenziós tér (Hegedüs A.)
- rétegek hierarchikus rendszere (L. Warner)
- osztályok sajátos kapcsolata (Weber és Marx)
- rétegződési (stratifikációs) modell
- réteg és osztályszerkezet kombinációja

Fentiek közül az osztályviszony elvének vallói szerint a kulcs a társadalom tulajdonviszonyaiban keresendő. (tőkések, kizsákmányolók és munkások, kizsákmányoltak).

A rétegződés hívei a munkamegosztást tekintik alapvető szempontnak de más fontos szempontok alapján is el lehet különíteni az adott rétegeket; nemi szerepek szerint (nők-férfiak), életkor (fiatalok-idősek), etnikai, vallási, politikai, mikrotársadalmi csoportok (család, lakó-, baráti-, és munkaközösségek, és még sorolható szempontok szerint.

Nagyon fontos szempont a társadalom regionális tagoltsága. A földrajzi helyzet nagymértékben befolyásolja a lokális társadalmak fejlettségét. Meghatározó a terület földrajzi adottsága, az infrastruktúra állapota és fejlettsége, az adott környezetben kialakult kultúra, szokásrendszer.

Bánlaky Pál szerint a helyi társadalom a

- geográfiaiai, településföldrajzi kategóriákkal jól leírható település vagy annak része
- állandó népesség
- kialakult belső struktúra

feltételeinek kialakulása esetén szerveződik.[2] Így láthatóan a helyi társadalom erősen összefügg a település fogalmával is: *„A település egy körülhatárolható területen élő embercsoport, az azon a területen folytatott tevékenységek, valamint az emberek és tevékenységek céljait szolgáló természeti és művi környezet állandóan változó együttese. … statisztikai értelemben a település közigazgatási egység, a városok és községek gyűjtőfogalma.*"[3] Látható tehát, hogy a helyi társadalmaknak a település, mint közösségi színtér is meghatározója, méreténél fogva befolyásolja a helyi társadalom struktúrájának fejlettségét; kis településen a szervezettség fordított piramisa alacsonyabb, mint a városokban, illetve a nagy településeken több helyi társadalom alakul ki és ezek rendszere működik.

Elkülönül egymástól tehát a lokális közösség és a lokális társadalom kifejezés. Itt Sári Mihály véleménye irányadó számomra, miszerint a lokális közösség egyfajta minősége a lokális társadalomnak. *„… a lokális társadalom" és „lokális közösség" kifejezést nem állítom egymással szembe, a lokális társadalom egyfajta minőségének tekintem a lokális közösséget, amely a társadalmi integrációjának mélységében mutat különbségeket, mint tartalmi elemeket, amelyek településenként más és más módon valósulnak meg. A helyi társadalom mindig egyedi arculatot is mutat a kritériumok megvalósulása, a helyi autonómia mértékében"*[4]

A helyi társadalmakban az egyén integrálódása, elégedettsége és kötődése alapvető a rétegződések kialakulásában. Ezt Pál László a helyi társdalom létviszonyainak dimenzióinak ábrázolásával mutatta be. (1. ábra)

A helyi társadalmi létviszonyok dimenziói[5]

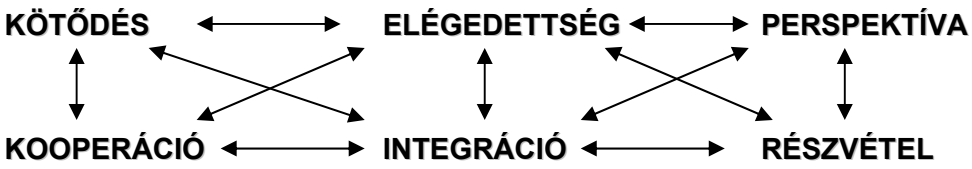

1.ábra

Ha a településen az integrálódás, az elégedettség, a kötődés, kooperáció, a részvételben és a perspektívában eltérések, különbözőségek vannak, és az ott élők különböző, egymással kapcsolatban, ellentétben álló csoportokat, közösségeket alkotnak, beszélhetünk a helyi társadalomról. [6]

A modern kor fejlettsége és az 1990-ben megszűnt szocialista rendszer magával hozta a társadalomban az osztályjellegű különbségek kiegyenlítődését. A rendszerváltozás azonban ismét nagy, bár más

szempontok szerint vizsgálható egyenlőtlenségeket teremtett, ami azonban sokkal inkább mérhető a lokális társadalmakban, bár akad példa egyes teljes régió leszakadására, vagy kiugrására.

A lokális, vagy helyi társadalmaknak a strukturálódása nem egyezik meg az egész társadaloméval. Társadalomszerkezetének kialakulásában az országos tendenciák csak esetleges módosító hatással vannak jelen, a helyi struktúrát elsősorban a már említett mikroközösségek alkotják, amelyek a helyi társadalmon belül átjárhatóak, kapcsolatban állnak egymással.

Ez a rendszer biztosítja az egyén és a társadalom kapcsolatát, melynek elsődleges primer láncszeme a család. Ismét Böhm Antalra[7] kell hivatkozni, aki a helyi társadalom struktúráját a családtól kiindulva a primer közösségek egymásra épülő rétegződésével – mely a társadalom egésze felé tart – mutatja be (2. ábra). Ebben a rendszerben tud az egyén, az individuum rész venni a társadalom életében, itt érvényesülnek azok a jegyek, ahol elemi szinten jelennek meg a tradíciók, az átöröklött magatartási és tudatformák, a kialakult értékek és szokások. E szerveződési folyamatban a család tölti be a közvetítő szerepet. Tönnies a Közösség és társadalom című művében ezt így fogalmazza meg: *„A vér közössége ugyanis, amely a lényeg (Wessen) egysége, a hely közösségévé fejlődik, amelynek közvetlen kifejezésmódja az együttlakás; a fejlődés következő állomása a szellem közössége, az ugyanabban az irányban történő, azonos értelmű együttes hatás és tevékenység."*[8]

A családoktól a társadalom összességéig fellelhető rétegek sok csoportot, helyi szervezkedést, ún. mikro-közösséget alkotnak. Böhm szerint*: „Helyi társadalomnak nevezem azt az egy-egy településen kialakult mezocsoportot, amely az individuum és a társadalmi egész mögött a primér csoportokon keresztül érdekeket, értékeket, ideológiákat köz-*

vetít, tradíciókat őriz és az autochun strukturálódás lehetőségeit nyújtja. A fel- és leépülés által szüntelen mozgásban levő társadalmi egység hierarchikusan tagolt immanens csoportjai a strukturálódás, a kohézió és az identitás fokozatai alapján."[9]

Az integráció fokozatai a helyi társadalomban[10]

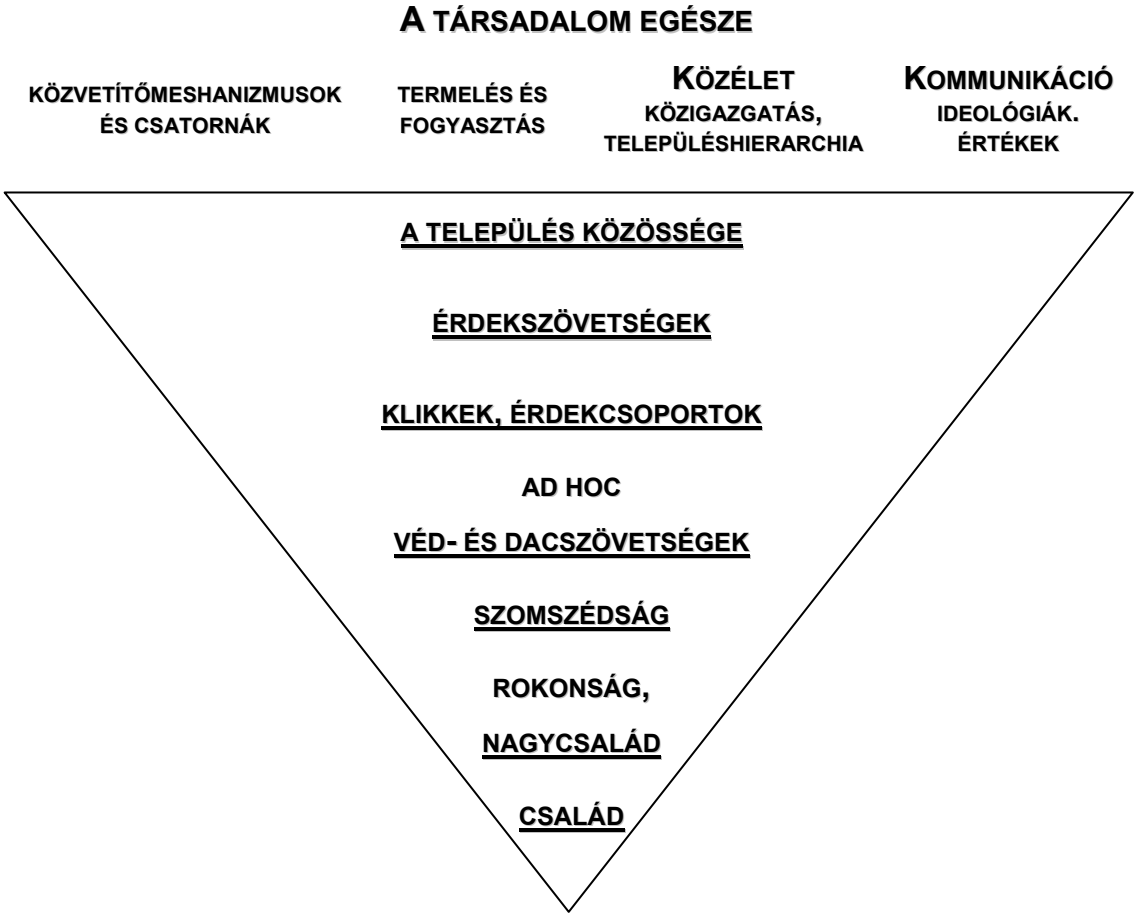

2. ábra

A helyi társadalom vizsgálatánál nem kerülhetjük meg a tágabb környezeti hatásokat, a települést magába foglaló kistérséget, mely szintén egy – bár magasabb szinten szerveződő – lokális társadalomszerveződéssel rendelkezik. A kistérség hatása közelségénél fogva a társadalom egészénél nagyobb hatással van a helyi, települési társadalmakra. Dolgozatomban ez kiemelten fontos, hiszen Dunaharaszti a főváros szomszédságában, az ún. agglomerációs területen, illetve egy földrajzilag és igazgatásilag némileg ellentmondásos kistérség területén helyezkedik el. Ezek a szempontok nagyrészt meghatározzák a

település mozgásterét, lehetőségeit, ezeken keresztül pedig a területén szerveződő lokális társadalmat is.

III. HIPOTÉZIS ÉS MÓDSZERTAN

Dunaharaszti mint lakott település története hosszú időre vezethető vissza, hiszen a településen és közvetlen környékén már kő- és bronzkori leleteket is találtak, de ugyanúgy megtalálhatók a római kori, a népvándorlás időszakának és később a középkornak a régészeti leletei. Tehát mint lakott terület, számottevő kultúrával rendelkező hely volt. Dolgozatomban azonban a település történetét csak a tizenhetedik század végétől kísérem figyelemmel, mert napjaink kultúrájának gyökerei ebből az időszakból erednek. A török elűzése után sváb telepesek népesítették be a kihalt települést, magukkal hozott kultúrájukat megőrizték, melynek hatása Dunaharaszti életében a mai napig jelentős.

A történelmi fordulatok változásokat hoztak létre a kisváros – 2000 előtt község, nagyközség – életében. Ugyancsak hatalmas nyomást jelentett az elmúlt száz évben Budapest világvárossá növekedése. A szocializmus korának utolsó éveire a főváros árnyékában felduzzadt, jellegtelen nagyközség igazi alvóvárossá alakult. Újabb lehetőségeket csak a rendszerváltozás, az önkormányzatiság hozott, amivel a település vezetése élni tudott, ipari és infrastrukturális változások történtek, aminek eredményeképpen 2000-ben Dunaharaszti városi címet kapott.

Fel kell tenni a város jövőjével kapcsolatos fontos kérdést: Hogyan tudta kulturális területen követni a változásokat Dunaharaszti? Mennyire tudta felvenni a versenyt az urbanizálódás folyamatával és milyen irányban kell a kulturális intézményrendszert fejleszteni? A város életében mennyire lesz meghatározó a kultúra?

A kultúra iránti igény elsősorban a helyi társadalom sajátosságainak ismeretében határozható meg. Megerősít ebben a szakirodalomban talált álláspont: „*ahány helyi társadalom létezik, egymáshoz mérve egyes sajátosságaik eltérnek, azokat konkrét viszonyaikban ismerhetjük meg. Az eltérő lokális jelleg visszatükröződik a települések kulturális felépítményében, a felépítményi elemek funkciójában, a működési elvekben és a mechanizmusokban és természetesen a lokális szervezetek eredményességében.*”[11]

Véleményem szerint, ha Dunaharaszti társadalmi rétegződését vizsgáljuk, választ kaphatunk arra a kérdésre, hogy az alvóvárosi állapotból ki tud-e lépni, milyen helyi és kistérségi kulturális feladatokat szükséges felvállalnia, és ehhez milyen szinten és milyen irányban kell fejleszteni a helyi kulturális intézményrendszert.

Hipotézisem szerint Dunaharaszti fekvésénél, adottságainál, történelmi és kulturális múltjánál fogva mind a helyi, mind a kistérségi kulturális központ szerepét be tudná tölteni. Mint minden lokális központ, a működéshez szükséges feltételek nagy részével saját magának kell rendelkeznie. Tehát, ha a város társadalma rendelkezik azokkal a kulturális igényekkel, amely a szolgáltatások 60-70 százalékának igénybevételét jelentheti, ami lehetőséget ad a művelődés terén elérhető körzeti vezető szerep betöltésére.

A település bemutatkozása során szinte minden megtalálható, ami a lokális, vagy helyi társadalom meglétét reprezentálja. Azonban milyen minőségben működik mindez, milyen lokális közösségek építik fel ezt a rendszert?

Mivel ilyen jellegű kutatás, felmérés Dunaharasztiról nem készült, a dolgozatban a következő módszert alkalmazom: A társadalmi metszeteket ismert és elfogadott szakirodalom tematikája szerint és a Dunaharasztiról eddig megjelent és tudományosan is elfogadott írásos dokumentumok, valamint a helytörténeti irodalomban megjelent adatok

felhasználásával, a hipotézisben meghatározott kérdéseknek megfelelően kívánom bemutatni. A különböző metszeteket a 2. ábrán vázolt struktúra szerint elemzem. Egyenként, történeti és jelenkori állapotában kívánom bemutatni azokat, hogy a végkövetkeztetés levonásával és egy rövid – a kistérségre jellemző – kitekintéssel lehessen megválaszolni, illetve igazolni, vagy elvetni a hipotézisben felvetett problémákat.

IV. VÁROS A VÁROS PEREMÉN – DUNAHARASZTI

Dunaharaszti Budapesttel közvetlenül határos település. Északon Soroksárral, keleten Alsónémedivel, délen Taksonnyal szomszédos, nyugaton a Duna soroksári ága alkotja természetes határát, itt hajókikötővel is rendelkezik. A város a Pesti-síkság, a Solti-lapály és a Kiskunság találkozásánál terül el. A tájat az Ős-Duna kavicshordaléka építette. A bányahomok mellett szikes területek is találhatók. Az éghajlat alföldi jellegű. Az állandó népesség összetétele: magyar, német, cigány és bolgár. Területe: 29,17 km^2, népsűrűsége 2002-ben 2368 fő/km^2, lakossága 2002-ben 16798 fő.[12]

IV.1 Történeti áttekintés – a múlt

A mai város területén késő bronzkori urnatemetőt és szarmata temetőt tártak fel a régészek, aranylelet is került elő. A rómaiak idején kereskedelmi út vezetett át a Dunán e térségbe. Védelmére erődöket emeltek.

A honfoglalás idején Árpád fejedelem szállásterületéhez tartozott. Közvetlen szomszédságában a honfoglaló fejedelem unokája, Taksony vezér alakított ki szállásterületet. Ennek is tulajdoníthatóan a terület királyi birtok volt a középkorban. Nevét először a tatárjárás előtt, 1229-

ben említi egy oklevél. 1270-ben Taksony határának bejárásakor szólnak a haraszti erdőkről. Mátyás király uralkodásának időszakában a térség legnagyobb iskolával is rendelkező települése volt. A török időkben teljesen elpusztult. A helység Buda török alóli felszabadítása idején pusztulhatott el, de egy évtized múltán újra népesedni kezdett. 1696-ban 45, 1703-ban 82 családot regisztráltak.[13]

A helység növekedése közel kétszáz évig csak átlagos ütemben zajlott. A főváros közelsége adhat arra magyarázatot, hogy a XX. század első felében lényeges növekedés állt be. Az itt élők közel 40 %-a dolgozott az iparban és a mezőgazdaságban, Az ipar jelenléte számottevő már a századelőn is. Az új, nagyobb fellendülés a XIX. századi vasútépítésekkel kezdődik. Az új vasútvonalak révén a község egyszerre nagyon közel kerül Budapesthez, s alig 20-30 év alatt a környék egyik legjelentősebb településévé válik. Így alakul ki a több szerepkörű község, Dunaharaszti, mely a Millennium után 1900-ban kapta – a korábbi Haraszti név helyett – végleges mai nevét.

Fellendülése a HÉV-vonalak megépítésével - a XIX. század végén - kezdődött**.** Üdülőhellyé vált, polgárosodott. Kaszinók, klubok, üdülőszanatórium, polgári és sportegyesületek alakultak, például a Nemzeti Kaszinó, Szépítészeti Egylet, Polgári Dalkör, Vívóklub, stb. Óriási parcellázások kezdődtek. Ez a polgárosodás a két világháború között is folytatódott. Ebben az időszakban fél tucat kisebb gyár létesült. A település lakosságszáma 1930-ban már felülmúlta mind Ráckevéét, mind Szigetszentmiklósét. Polgári és tanonciskolája révén a térség iskolaközpontjává vált.

A második világháború idején területén megállt a front. Ez és az 1956-os földrengés rendkívül nagy károkat okozott**.** Fejlődése szempontjából nagyon kedvezőtlen volt, hogy az 50-es évektől a 80-as évekig állami támogatást a térségben szinte kizárólagosan csak a közigazgatási központ, Ráckeve és a nehézipari üzemei miatt kiemelt Szigetszentmiklós kapott, a polgári településként számon tartott

Dunaharaszti alig valamit. Dunaharasztival kizárólag csak mint az ipari központok munkaerőbázisával számoltak. 1945-90 között komolyabb ipari üzem nem épült.

Dunaharaszti lakosságszáma ezek ellenére is nőtt. Nagysága és fekvése miatt az agglomeráció alközpontjává fejlődött. Az 1971-es agglomerációs kormányhatározat a budapesti agglomeráció VIII. számú alközpontjává nyilvánította. Így öt kisebb település - Taksony, Alsónémedi, Majosháza, Délegyháza, Dunavarsány - vezető településévé vált. 1990-től, az önkormányzati önállósulással, valamint az M0-s és az új 51-es út megépítésével megkezdődött nagyívű fejlődése.

Dunaharaszti nagyközség 1999-ben kezdeményezte – a képviselő-testület döntése alapján – várossá válásának elnyerését. A rendszerváltozás 10. évében, a magyar állam fennállásának 1000. évfordulója, a kereszténység 2000. évében és mindjárt az első évben, fejlődési eredményeit figyelembe véve: a városi címre érdemesnek nyilvánítta-tott.

„A várossá nyilvánítás 2000. július 1-ei dátummal történt, míg a várossá avatási ünnepségre, az okmányok és a város díszes kulcsának átadására 2000.október 1-én került sor.

Dunaharaszti nagyközség története ezzel véget ért. De egyidejűleg megkezdődött immár Dunaharaszti város új története."[14]

IV.2. A jelen

Dunaharaszti történetében az utolsó tíz év fejlődése megváltoztatta az ezredfordulóra a település szerepét. A város közigazgatási területén található lakások száma meghaladja a hatezret. A lakásállomány 66%-a összkomfortos, komfortos, az átlagos lakásnagyság 113 m^2-re nőtt. A családi házakat magánszemélyek építik.

Közlekedési csomóponttá vált, térségében találkozik a Budapest-Ráckevei HÉV-vonal, a Budapest-Kelebia vasútvonal, valamint az 51-

es, 50-es, M5-ös és 510-es főközlekedési út az M0-s körgyűrűvel, melynek megépülése nyomán - a budaörsi közúti csomóponthoz hasonlóan - az ország egyik legfontosabb közúti tranzit-központjává vált. Térségi szerepe szempontjából döntő, hogy naponta 176 vonat-, autóbusz- és HÉV járat-pár köti össze a fővárossal és vonzáskörzete többi településével.

Gazdasága rendkívül gyorsan fejlődött. Közlekedés-stratégiai fontosságát a Magyarországon befektető világcégek azonnal felismerték. Letelepedésüket elsősorban Dunaharaszti vezetése segítette elő azzal, hogy elsőként a leendő iparterületen épített ki 100%-os infrastruktúrát. Ennek nyomán alakult ki egyik büszkesége a hetven hektáros új, modern, környezetbarát iparterület, ahol évtizedünkben több mint 30 új gazdasági szervezet, köztük több multinacionális cég telepedett le. Így a város munkahelyeinek száma 8 év alatt megháromszorozódott. Egykor a dolgozók kétharmada ingázni kényszerült, ma már több a dunaharaszti munkahely, mint a helybeli munkavállaló.

Kereskedelmi szempontból is jelentős. Piaca egyike a legnagyobbaknak a megyében. Négy bankja térségi szerepkörrel is működik. Élelmiszer-nagyáruházai és egyéb szaküzletei 10-15 kilométeres körzetben bírnak térségi vonzerővel.

Dunaharaszti üdülő település is. A szezonális belföldi és külföldi üdülők száma 2500-3000. Dunaharaszti már a századfordulón is a pestiek kedvelt üdülőhelye lett, de a mai polgárok is szívesen látogatnak ide a Ráckevei-Soroksári Duna partja vagy a bányatavak mentén épült hétvégi házaikba. A városnál húzódó Holt-Duna természetvédelmi terület, de védett a Kálvária domb is növényritkaságai miatt. A fehértörzsű öreg nyárfákkal, nádasokkal, úszólappal szegélyezett terület csodálatos természeti világa ritka és nagyon vonzó látványosság.

Dunaharasztinak négy üdülőövezete van: az északi Duna-part, a Sport-sziget, a Hókony-sziget és a Paradicsom-sziget. E táj szépségét a Duna és környezete adja. A város határában több – a kavicskiterme-

lés helyén kialakult - bányató ma már üdülési célokat szolgál. Itt a tavak kristálytiszta vize mellett kábeles vízisí, focipálya, röplabdapálya, és teniszpálya is vonzza az üdülőket, kempingjének finn típusú faházaival 450 fő befogadására van lehetőség.

A városi infrastruktúra kiépítettsége a térségi átlagnál jóval magasabb. A villany-, víz-, gáz- és telefonhálózat teljesen kész. A csatornázás kiépítése befejeződött. A közvilágítást 1565 lámpa biztosítja, a szilárd burkolatú utak aránya 65 %, a csapadékvíz-elvezető rendszert is most építik ki.

Multikulturális település - kultúráját megtartva és művelve - több nemzetiség él együtt: német, cigány és bolgár kisebbségi önkormányzata is működik.

A társadalmi élet területén több mint 30 különböző célú egyesület és alapítvány működik a városban, a sportegyesületek és szakosztályok száma is húszon felül van.

A történelmi egyházak mellett megjelentek a településen az új felekezetek is. A településen 9 templom, illetve imaterem van. Oktatását tekintve – részben a múltból örökölten – iskolaközpont is. Különböző jellegű iskolái sok településről fogadnak tanulókat. Három általános iskolája mellett 4 és 6 évfolyamos - “UNESCO”-kapcsolatokat is ápoló - gimnáziuma és országos beiskolázású szakközépiskolája van, ahol felnőttoktatás is folyik.[15]

IV.3. Helye a környezetben – térségi és kistérségi kapcsolatok

Területi központ: Dunaharaszti ezenfelül egy több mint félezer négyzetkilométeres - a Kis-Duna és az 50-es főközlekedési út közti - kistérség központja. Ezen térségében, melynek „minden útja Dunaharasztiba vezet”, összesen 11 település található 56000 lakossal**.**

A Csepel-sziget és Környéke Területfejlesztési Önkormányzati Társulás, Közép-Magyarországi Regionális Fejlesztési Tanács, SAPARD

Program: „M0”-s Dél-keleti Régió, Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége jelenti azt a hivatalos kapcsolatrendszert, amivel a város integrálódik környezetébe.

Városi szinten nemzetközi, testvérvárosi kapcsolatot épített ki a németországi Altdorf b.Nürnberg várossal. Ezen kívül a szervezetek és intézmények több nemzetközi kapcsolattal rendelkeznek, a gimnázium pl. hat ország iskoláival tart kapcsolatot.

V. DUNAHARASZTI TÁRSADALMI METSZETEI

Mint az előbbiekben megállapítást nyert, egy helyi társadalom sokféle rendező elv szerint tagolható. Ezek közül az optimális rendező elvek kiválasztása nem könnyű feladat a lokális társadalom rendszerébe való betekintés objektivitása érdekében.

A dolgozatban ezért tudományosan megalapozott, a gyakorlatban és a szakirodalomban megismerhető rendszerezési elvet választottam: Kukorelli Istvánra hivatkozó szakirodalom[16] nyomán a lokális társadalom következő metszetei szerint vizsgálom Dunaharaszti lokális társadalmát:

1. ***a vérrokonság***
2. ***az etnikai hovatartozás***
3. ***a vallás***
4. ***a politikai tagolódás***
5. ***a korporáció elve szerinti metszet***
6. ***a direkt participáció igényén alakuló szerveződés***
7. ***a lokálisan strukturálódó tér metszete***

V.1. A vérrokonsági rendező elv

A dunaharaszti családok ismertetését szinte az etnikai metszetek tárgyalásával együtt lehetne megejteni. A török kor elnéptelenedése után betelepülő családok német területről érkeztek. A korabeli dokumentumokból kiderül, hogy a mai családnevek között is megtalálhatók az első telepesek nevei. A második hullámú (1711-20 között) betelepülők között találhatjuk a **Schuszter,** **Scheirin** *(Scheiring),* **Moserin** *(Móser),* **Eser** *(Éser),* **Grimm**, **Kaltenecker**, a harmadik hullámban (1721-30 között) a **Kaltenecker, Buchele** *(Puchele),* **Gerstenbrein, Stark, Hess** *(Hesz),* **Winkler** családneveket[17] (zárójelben a ma használatos, az idők alatt torzult írású nevek). Napjainkban több, egymással csak névrokonságban álló, azonos nevű család él Dunaharasztin, holott a források szerint betelepülő ősük közös volt. A rendszerváltozás után érzékelhető volt a föld kárpótlások esetén, hogy az itt említett családok jelentős földterülettel rendelkeztek. Szintén több olyan család erősödött meg, akik a későbbiek folyamán kerültek a településre általában beházasodás folytán más falvakból, ahova szintén a 17-18. század fordulóján telepedtek be.

Az így kialakult vérségi kötelékek változtak az elmúlt háromszáz év során, a nagyobb családokból lemorzsolódtak egyesek, ezek családi viszályok, vagyoni okok miatt, külön családként folytatták életüket, és a mai napra már nem jegyzik a rokoni köteléket, csak névrokonoknak tartják egymást.

A még működő és tiszteletben tartott vérségi kötelék napjainkra lazulófélben van. A II. világháborút megelőző időszakban erősen tartották a rokonsági kapcsolatokat, ennek szigorú szabályai voltak; esküvő, temetés, keresztelő és egyéb családi ünnepek, egyházi ünnepeken a vendéglátás, az egymás iránti tiszteletadás rendkívüli jelentőséggel bírt. Haláleset idején a rokonsági foknak megfelelő szintű és idejű gyászviseletet kellett hordani. A hétköznapokon egymás segítése, el-

sősorban munkával való támogatása volt jellemző. A betegség, vagy egyéb okból lemaradókat segítették a mezőgazdaságban, összefogtak szüret idején. A házakat családi kalákában építették, szégyent jelentett annak, aki a rokoni kapcsolat ellenére kimaradt az összefogásból. A rokonok megkülönböztetett tisztelete még harmad-negyed unokatestvéreknek is kijárt. Piaci, vásári napokon, búcsú idején az elszármazott távoli rokonok is meglátogatták egymást.

A huszadik századi iparosodás, háttérbe szorította a mezőgazdaságot, sokan ingáztak a főváros és Dunaharaszti között, asszimilálódási folyamatok kezdődtek, sok lett a vegyesházasság. Mindez lazította a családi kapcsolatokat egyre szűkebb körben ápolták a szokásokat.
A 20. század második felére a vérségi kötelék már csak a legszűkebb körben van markánsan jelen. A fiatalabb generációk már erőteljesebben asszimilálódtak, megváltoztak szokásaik és kultúrájuk is átalakult. A rokoni összetartozás már csak kevés esetben jelent tényleges kapcsolatot, bár valamilyen szinten még jegyzik, nagyobb esküvőkön még e szerint hívják meg a vendégeket.

A vérségi kapcsolatok települési szinten a német őslakosokon kívül (itt őslakosnak tekintjük a törökkor után újranépesítő etnikumot, hiszen mintegy százötven éven át kizárólag német nyelvű volt a falu, és utána is sokáig többséget alkotott a svábság) a mintegy száz évvel ezelőtt ideköltözött bolgárkertészek esetében jelennek meg. Még ma is fennmaradtak a régi bolgár családok által alapított kertészetek, sőt, az akkori földbérlőkből mára vagyonos földtulajdonosok lettek. Szorosan ápolják a rokonsági kapcsolatot, összetartóak, néhány család számos tagja megalakította a Bolgár Kisebbségi Önkormányzatot is. A fiatalabb generáció azonban már itt sem minden esetben folytatója a családi tradíciónak, a kertészetnek.

A rokonsági rendező elv jegyei a város egyéb populációjában nem jelent meg markáns módon. A 19-20. század fordulóján a vasútépítés, majd az azt követő polgárosodás megváltoztatta a község etnikai ösz-

szetételét. A vidékről feltelepült munkások, illetve a fővárosból először üdülőként, majd állandó lakosként megjelenő polgári tisztviselők nem kötődtek a községhez, nem rendelkeztek jelentősebb földbirtokkal és nagyobb családdal sem – legalábbis helyben. Így a vérségi kapcsolatrendszer esetükben nem jelentős.

Ami a vérrokonság szempontjából még említhető, az a különböző szakmák szerinti tradíció. A család tulajdonában lévő üzlet, műhely, vendéglő egyértelművé tette, hogy valamelyik utód folytassa az iparosmesterséget, iparos dinasztiák alakultak ki: Ambrus kovács, Zwick fuvaros, Gerber fodrász, Gábler szabó.[18] Ezek közül még néhányan működnek, de az iparosodás, az urbanizáció legtöbb esetben megszakította a láncot. Jelentős volt a nagyszámú Tilly család, akik az államosításig családi szervezetben működtették a helyi mozit. Az államosítás után iparosok lettek, s néhány leszármazottjuk még ma is iparosként dolgozik (fogtechnikus, órás).

Napjainkban tehát a régi rokonsági rendező elv nem domináns Dunaharaszti életében, a családi kapcsolatok nem jelentenek kötődést, a fiatal generációk a legtöbb esetben elhagyják a szülői házat, sokszor a települést is.

A rendszerváltozást követően, a nagyobb magántulajdon megjelenésével azonban újabb családi gazdaságok, vállalkozások jönnek létre, ahol ismét kialakulhat a vagyon alapú tradicionális folytatás. Már példák is akadnak, két fogorvos család is van, ahol két egymást követő generáció már együtt rendel a családi magánrendelőben, sőt az egyik család, férj, feleség, két fiú és egy leánygyermek valamennyien fogorvosok. Ezek a vérrokonsági rendező elvek azonban a város életében nem jelentenek meghatározó szerepet.

V.2. Az etnikai rendező elv

Dunaharasztiról elmondható, hogy multikulturális település. Történeti szempontból az izraelita népességet is lehet említeni, de ezt inkább a vallási rendező elv ismertetésénél teszem meg. Az izraelita közösség nem mint etnikum, hanem mint vallási közösség volt része Dunaharaszti társadalmának. A vallásuktól eltávolodott izraeliták rövid idő alatt asszimilálódtak, és beolvadtak a helyi polgárok közé.

Jelenleg a többségi magyar lakosságon kívül három nemzetiségről beszélhetünk Dunaharasztin, Szervezetten, kultúrájukat megőrizve, érdekeiket képviselve a politikai síkon is megjelennek. Mindhárom kisebbség megalakította a saját kisebbségi önkormányzatát, ebből két kisebbség képviselettel is rendelkezik a városi önkormányzatban.

V.2.1. A német kisebbség

A legrégebben Dunaharasztin élő kisebbség. A százötven éves török uralom után Haraszti teljesen kihalt település. Élővé változtatása **Forster Kristóf** tábornok, élelmezési biztos nevéhez köthető, aki 1695-ben 39 német nyelvű családot telepít be.[19]

A német ajkú telepesek két nagyobb hullámban érkeztek Harasztira. Származási helyük megállapítására többen is tettek kísérletet: Dr. Baradlay János gyógyszerész szerint (1928) a mai Stuttgart környékéről (Bad-Cannstadt és Schwabisch Hall) érkeztek a betelepülők, erre utal a feltételezett származási helyen és a Harasztin előforduló családnevek azonossága. Kaltenecker Ferenc kutatásaiban (1985) nyelvi, szóhasználati és néprajzi azonosságokkal próbálta ugyanezt bizonyítani, és hasonló eredményre jutott. A rendszerváltozás után lehetővé vált Nyugat–Európában is folytatni kutatásokat. Ezek alapján Surányi József Blindheim környékét jelölte meg származási helyként. Dr. Helméczy Mátyás írásbeli dokumentummal is alátámasztotta és pontosította az eddigi kutatási eredményeket. Mindezek alapján elmondható,

hogy a haraszti betelepülők első csoportja Schusserind, Zwiefalten, Hundersingen, Obermarchtal, Ehingen és Bieberach településekről jöttek,[20] valószínűleg 1694-ben; az első anyakönyvi bejegyzés Harasztin 1695. május 22-ére datálódik. Ekkor került sor az első keresztelésre:

„1695. 22. Mai. Khemettmüller Placidus O.S.B. baptisavi infantem Eliosabeth, parentes Johann Reitter, Chatarina Reitterin."[21]

A következő betelepülési hullám a Rákóczi-szabadságharc befejezése utánra datálható. Ezután a szorgalmas, jól gazdálkodó földműves németek által betelepített falu folyamatosan fejlődik.. Megőrzik magukkal hozott kultúrájukat. Katolikus vallásúak, a földesúr segítségével templomot építenek, és azt Nepomuki Szent János tiszteletére szentelik fel. A 18. századra kibontakozott a kézműipar is. Az 1848-49-es szabadságharc idején – megőrizve sváb identitásukat – 80 fős nemzetőr csapatot állítottak. A 20. század elején az etnikai összetétel megváltozik, sőt a század közepéig fokozatosan romlik a németség szempontjából. A népszámlálási adatokból kiderül, hogy 1990-ban 83,5% a német ajkúak aránya, 1941-ben már csak 8,4%. 1941-ben mindössze 78-an vallották magukat németnek. Ez a falu létszámnövekedéséből, a beköltöző magyarok számának növekedéséből, másrészt a felgyorsuló asszimilációból adódik. Árulkodó adat, hogy 1941-ben 10.000 személyből 3.031 személy vallotta, hogy beszél németül. Valószínűsíthető, hogy ezek nagy része sváb volt. [22]

A két háború között a németség jelentős szerepet játszott a falu vezetésében: évtizedekig német nevű helyi polgárok töltötték be a bírói címet. Az első magyar nevű bíró Havasi András, de anyai ágon ő is sváb származású volt. Az országos politikában nemigen vettek részt, a Tanácsköztársaság alatt is csak néhány sváb származású vett részt a haraszti direktóriumban.

Kultúrájukat az 1926-ban létrejött Volksbildungsvereien lett volna hivatott ápolni de az egyesület nem volt életképes. 1933-ban újra alakították egy lelkes, politikai célokat dédelgető polgár, Kussbach Ferenc által, aki a Ungarnländischer Deutscher Volksbildbungverien (Magyarországi Német Népművelődési Egyesület) egyik vezetője volt. [23]
A II. világháború idején Dunaharasztin is megpróbálták megszervezni a Volksbundot, de sikertelenül, mert a pragmatikus helyi vezetők ezt megakadályozták. Ennek következtében – és erre hivatkozva is – tudták megakadályozni, hogy a háború után Dunaharasztiról nem történt kitelepítés. A vagyonelkobzásokat és a svábságot ez idő tájt érintő zaklatások és törvénytelenségek itt sem maradtak el. A megfélemlítés tovább erősítette az asszimilációs hatást. A szocializmusban a szorgalmas munka, és a – akkori rendszernek megfelelő – vagyonosodás folyamata volt jellemző a németségre. Ezalatt identitásukat a családon belül őrizték, nyilvános helyen nem is szólaltak meg anyanyelven. Kultúrájuk csak a családi ünnepeken (keresztelő, esküvő, temetés) jelent meg nyilvánosan. Az 1980-as években bekövetkezett lazulás már megengedte a sváb kulturális élet újraszerveződését: ismét volt nemzetiségi nap, és az iskolákban is megkezdődött először csak a német nyelv, később a nemzetiségi német oktatás.

A kisebbség ma is azon a jól körülhatárolható területén lakik a településnek, ahol háromszáz éve őseik letelepedtek. Ez a ma Alsóvárosnak régebben Alsófalunak nevezett városrészen van[24], mely arculatában még az utóbbi elnevezésnek felel meg jobban. Tradicionális szempontból itt található a legtöbb, mezőgazdasági jellegű porta is.

A sváb parasztok a szocializmus idején részben a helyi termelőszövetkezet tagjai lettek. Sokuk a dél-budapesti és csepeli ipari övezetben gyári munkás lett.

A rendszerváltozás fordulatot hozott a kisebbségek életében. Településünkön először a hagyományápoló egyesület, majd a törvényi lehetőség után a kisebbségi önkormányzat is megalakult. 1994-től a települési önkormányzatban is képviselettel rendelkeznek, független kompenzációs listán bejutott képviselő (Kaltenecker Ferenc 1994-től 2001-ben bekövetkezett haláláig, majd Droppa Béla) révén. Ezen kívül a svábok által legsűrűbben lakott területen lévő választókerületből egyéni győztesként is sváb származású képviselő jutott a testületbe Mannheim Lénárd személyében. 1990-től 2002-ig, nyugállományba vonulásáig a polgármester (Luttenberger Gusztáv) is a német nemzetiségből került ki. Mannheim Lénárd jelenleg a Német Kisebbségi Önkormányzat vezetője is. [25]

Kulturális életük mára már meghatározója a városnak. Több tánccsoportjuk van, két asszonykórus is működött, sajnos mára már csak egy van, az eredeti, autentikus népzenét képviselő és feltáró kórus kiöregedett, számában megcsappant, így vezetőjük, Bauer Lőrinc – akinek elévülhetetlen érdemei vannak a helyi népzene feljegyzésében és megőrzésében – megszűntette működésüket. A jelenleg működő fiatalabb kórus saját területe mellett lassan betölti a megszűntek által teremtett kulturális űrt is.

Szinte minden iskolában tanítanak nemzetiségi németet, de a kisebbség által lakott városrész iskolája, a Hunyadi János Általános Iskola vállalta fel a nemzetiségi oktatást a legátfogóbb szinten. Ehhez hozzájárultak a város földrajzi-etnikai adottságai is.

A kisebbségi önkormányzat jelentős városi támogatást kap rendezvényeinek megszervezéséhez, évente átlag 10-12 millió forint nagyságrendben. Az anyagi segítséggel nagy létszámú, színvonalas rendezvényeket szerveznek. (sváb napok, pünkösdi rendezvény, kórus- és néptánc találkozók, szüreti felvonulás, bálok). [26]

V.2.2. A cigány kisebbség

A dunaharaszti cigány lakosságról kevés adatunk van, hiszen szervezetten csak az 1990-es években jelentek meg a település életében. Írott dokumentumokat szinte egyáltalán nem lehet találni a kisebbségi választási eredményeken kívül.[27] A II. világháború után következő időszakban volt egy betelepülési hullám, elsősorban Karcag környékéről érkeztek a fővárosban munkát vállaló, de az akkori rendelet szerint állandó lakhelyet nem létesíthető romák. Egy részük megtelepedett Dunaharasztin másik részük továbbköltözött. A városban nem alakult ki cigánykolónia, a roma származásúak nagy része integrálódott, szétszórtan él Haraszti területén. Természetesen itt is van kivétel, egy, „munkásházaknak" nevezett háztömbben élt egy csoport, melynek életmódja és agresszív magatartása rengeteg bonyodalmat okozott. Azonban ez a törpe minoritás nem etnikai alapon jött létre, csak hátrányos társadalmi helyzetük miatt a roma származásúak voltak köztük túlsúlyban. Ezt a telepet 2005-ben az önkormányzat felszámolta. [28]

Természetesen pozitív példa is akad a romák haraszti történetében. Van több család is, akik vállakozásaik, társadalmi életük révén meghatározó pozíciókat szereztek a városban. Megemlíthető a Janó család, akik néhány évtizedig a szemétszállítást végezték, mellyel jelentős vagyonra tettek szert. A vállakozást már nem végzik, a következő generáció az üzleti élet más területén végez sikeres tevékenységet; a város jelenleg legnívósabb éttermét és panzióját hozták létre, illetve a városközpont lakóépületeinek a megéppíttetői. Említhető még a Jakab család, akik a kisebbségi önkormányzatot hozták létre, és a helyi közéletben képviselik a haraszti romákat. Igyekeznek hagyományaikat megóvni, részt vesznek a kisebbségek által rendezett programokban (szüreti felvonulás) és évente megrendezik a cigány bált.

V.2.3. A bolgár kisebbség

2002-ben alakult meg a Bolgár Kisebbségi Önkormányzat.[29] A haraszti bolgárokról a romákhoz hasonlóan nem találkoztam a helyi irodalomban. Elbeszélésből tudni, hogy mintegy száz éve telepedett le néhány család, akik bérelt földön dolgoztak. A fokozatos parcellázások nyomán (főleg a II. világháború után) a bolgárkerteket beépítették. A helyi bolgárokból néhányan hazájukba visszaköltöztek, de néhány család földterületet vásárolt, és végleg itt telepedett le. A Harasztin élő bolgárok száma ma mintegy negyven főre tehető. Identitástudatuk erős, egymáshoz erősen kötődnek. Szoros kapcsolatot tartanak az anyaországgal. Fő összetartó erejük a központi Bolgár Országos Önkormányzat , ahol művelődési házuk, templomuk is található. A Magyarországon élő bolgárokkal szoros kapcsolatot tartanak. [30]

Saját magukról így vallanak:

„Dunaharaszti napfénye alatt a bolgár kertész családok az elmúlt században

(egy kis előzetes a bolgár kertészek letelepedéséhez)

Az elmúlt században időrendben a bolgár kertészek érkeztek legkésőbb a magyar földre. A véglegesen letelepülő bolgár kertészek gazdasági tevékenységét 1720-tól kísérik figyelemmel. … A rendelkezésre álló adatok alapján a XIX. század első negyedében történt a legtöbb letelepedés.

Magyarország termékeny földje, az öntözéshez bőségesen rendelkezésre álló víz kedvező feltételeket biztosítottak a bolgárok számára. Leginkább a piacra termelő zöldség kertészet hiánya ad ösztönzést a letelepedéshez. … A múlt század (XIX.sz.) második felében végbement gazdasági fellendülés, a városi lakosság számának gyors növekedése jelentős keresletet teremt a bolgár termékek iránt. A kertészek magukkal hozták termelő tevékenységük alapját jelentő az akkor újnak és modernnek számító öntözéses kertészeti technológiát, és ezzel

nagyban hozzájárultak a magyarországi zöldségtermelés fejlődéséhez. A magtermelés elindításának is a bolgár kertészek tevékeny részesei voltak. … Gazdasági tevékenységükre jelentős fordulatot hoz a 1914-ben megalapított Magyarországi Bolgárok Egyesületének létrejötte. Az egyesület nem csupán a bolgárkertészek képviseletét látta el, vagy belső ügyeikkel foglalkozott, hanem hozzájárult a magyar és a bolgár termelők közeledéséhez és együtt működéséhez. … A sikeres évek lehetővé teszik templomuk, iskolájuk saját kultúrházuk felépítését, melyre igen nagy szükség volt. Az egyesület a magyarországi bolgárok fontos támasza, a kultúrotthon pedig ahol összejöhetnek és osztozhatnak egymás örömeiben és bánataiban (pl. esküvők és halálesetek, halotti tor).”[31]

V.3. A vallási rendező elv

Dunaharasztin a legutóbbi népszámlálás adatai szerint a 16561 állandó lakhellyel rendelkező közül 12375 fő jelezte, hogy valamilyen egyházi felekezethez tartozik, 1510-en vallották magukat felekezeten kívülinek, 2584-en nem kívántak válaszolni, illetve 92 ismeretlen, nincs válasz. [32] Megállapítható, hogy a vallási hovatartozás a rendezési elvek közül jelentős erővel bír.

Mint az előzőekben már említésre került, 1695-től folyamatosan népesítették be a kihalt falut német telepesek, akik a római katolikus vallást gyakorolták. Először fatemplomot, majd 1718-19-ben, kőtemplomot építenek. Ezt a templomot az újonnan Harasztira települtek védőszentje, Nepomuki Szent János tiszteletére szentelik fel, ennek felel meg az új főoltár is. 1716-ban avatják fel Nepomuki Szent János szobrát.[33] A műemlék barokk szobor jelenleg is megtalálható a templomkertben. A falu fejlődése és létszámnövekedése más vallási felekezetek megjelenését eredményezi: az 1844-ből származó, Harasztit bemutató statisz-

tikai leírás szerint a falu vallási megoszlása: római katolikus 892, református 28 és zsidó vallású 14. A katolikusok aránya 95% feletti. [34]

A huszadik század elején egy erős hitű, nagy munkabírású, tettre kész plébános került Dunaharasztira **Drexler Antal** személyében. Egyház-, templom- és iskolaépítő volt. Kevesen tettek ilyen sokat Dunaharaszti egyházáért, mégis dicstelen távozásra ítéltetett.

A századforduló idejére az 1700-as évek elején épült katolikus templom már nem felelt meg a megnövekedett létszámú község számára, akik ünnepnapokon nem fértek el a kicsi és a sok tatarozás ellenére is rossz állapotban lévő templomban. Ezért kezdeményezi egy új templom építését. Ekkor Dunaharaszti lakóinak száma 2522 fő volt, ebből római katolikus 2435, református 22, evangélikus 19, izraelita 46 fő volt. [35]

A templom rekordsebességű építése 1903. május tizenötödikén kezdődött, az alapkőletétel június 8-án Szentháromság vasárnapján volt, és még ugyanezen év szeptember 29-én ünnepélyes körülmények között került fel a kereszt a templomra. A templom 1904. augusztus 20-án Szent István tiszteletére lett felszentelve. [36]

Drexler Antal nem elégedett meg a templom felépítésével. A plébános megszervezte az iskola építését, és arra jelentős anyagi támogatást és kölcsönt is adott saját vagyonából, valamint a bérleti szerződéssel fenntartásáról és működéséről is gondoskodott. Mindezek ellenére az elkövetkező években többször is felmerül az államosítás szándéka a képviselőtestület részéről.[37]

Jellemző a katolikus hívek legendás összefogása, alkotóereje: Példa erre templomaink története: A templomot a II. világháborúban a németek felrobbantották. A nehéz körülmények között élő hívek támogatásával újra épült, de az 1956-os dunaharaszti epicentrumú földrengés során tornya ismét ledől. Szívós munkával épül újra, néhány hónap

múlva már ismét használható, bár teljes, eredetivel vetekedő szépségét csak a felszentelés 100 éves évfordulójára kapja vissza.[38]

1938-ra a hívek gyűjtése nyomán felépül a Rákóczi-ligeten a Szent Imre plébániatemplom, mely igen rövid életű, 1944-ben a németek ezt is ferobbantották. Azóta sem épült újjá, az egyházközség tagjai a plébániát alakították át imaházzá. Itt jellemző, hogy a svábok által használt és támogatott „nagytemplom" rövid idő alatt mindig újra használható állapotba került, ezzel szemben a város a szegényebb munkások lakta ún. „ligeti" részén mai napig nem épült újjá a templom.

A katolikus egyház a rendszerváltozás után ismét meghatározó társadalmi erővé vált. Egymás után alakultak meg a különböző csoportjai: Először a fiatalok alakították meg1994-ben **az** ún. **Közit**, amelynek vezetője a mindenkori káplán. A Közihez nagy létszámú fiatalság tartozik. Közös programokat, kirándulásokat, túrákat szerveznek, továbbá kapcsolatokat tartanak más felekezetű fiatalokkal. Az idősebbek **Szent István Közössége** 1995-ben jött létre. Havonta találkoznak, mindig másik családnál, a mélyebb bibliaismeret, a családi élettel kapcsolatos kérdések megvitatására, illetve zarándoklatokat is szerveznek. 1998-ban alakult a **Néri Szent Fülöp** közösség, melyhez több család tartozik, akik szintén havonként találkoznak és közös programokat is szerveznek. A legújabb a fiatal házaspárok **Páli Szent Vincéről** elnevezett csoportja. 1996-tól újraszerveződött a **cserkészmozgalom**, melynek elindítója **Mihály Márton**. Jelenleg a cserkészeket **Magyar László** középiskolai tanár vezeti. A legifjabbak a **Szentjánosbogarak,** akik főleg játékkal foglalkoznak, valamint gyermek-színjátszókört alakítottak.

A Szent István plébániatemplom **Szent Cecília kórusa** az egyházközség kántora vezetésével alakult meg 1991-ben, majd **Bánky Tamás** énektanár, kórus- és zenekari karnagy vette át e munkát.. Az énekkar a vasárnapi szentmiséken kórusműveket ad elő, de fellép több helyen is, egyházi és a városi ünnepségeken, karácsonyi koncerteken, az ökumenikus imahéten.. [39]

2000-ben indult útjára a dunaharaszti és taksonyi római katolikus egyházközségek életéről beszámoló **Krisztus Fénye** című, rendszeres megjelenésű lap. 2001. február 11-én alakult meg a Magyar Katolikus Egyház hivatalos segélyszervezete, a **Karitász** dunaharaszti csoportja. Célja az idősek, rászorulók felkarolása, támogatása. A csoport segítő akciókat szervezett a tiszai árvízkárosultaknak, kárpátaljai gyerekeket nyaraltattak, rendszeresen segítenek idős embereken.[40] Látható tehát, hogy hitélete magas fokon művelt, és társadalmi beágyazottsága is erős.

A második legnagyobb vallási felekezet a **református gyülekezet**. 1900-as évek elejétől jelennek meg gyülekezetként Dunaharasztin. Híveik száma - akik nagy része 1950. után költözött ide - jelenleg 2399 fő. A reformátusok betelepedése Dunaharasztira az 1900-as évek elején kezdődött el. Gyülekezetté szerveződésük 1921-ben indult meg. Szigetszentmiklóshoz fiókegyházként. 1927-ben a Némedi úton lévő templomépítésre telken vásároltak, és ott haranglábat állítanak. Az 1929 évi gazdasági válság meghiúsítja tervük valóra váltását. Így 1931-ben egy szabóüzem épületét vásárolják meg és alakítják át imaháznak. 1934-ben Dunaharaszti anyaegyház lesz. 1936-ban beiktatják első lelkipásztorát **Dr. Nagykálózi Balázst**, aki 48 és fél évig szolgált a gyülekezetben. 1980-ban **Faragó Tibor** folytatja az akkor nyugdíjba vonuló Dr Nagykálóczi Balázs munkáját. Friss erővel kezd bele a munkába, összegyűjti a taksonyi, szórványban élő reformátusságot. Fáradozásai nyomán új egyháztagokkal gyarapodott a gyülekezet, a vasárnapi istentiszteletekre többen járnak, a hitoktatás hatására ifjúsági kör szerveződött. Ebben az időszakban épül a templom tornya, Taksonyban pedig az imaház. A felekezet életét egy lelkipásztor, egy beosztott és egy nyugdíjas lelkipásztor irányítja, Két gondnoka van a gyülekezetnek, A presbitérium 16 tagú, 12 haraszti, 4 taksonyi presbiter.

A felekezeten belül jelentős társadalmi életet zajlik:

Rendszeresen megjelenik a **Református Harangszó** című időszakos kiadványuk.

Zenés Istentiszteletek fiatalos hangvételű alkalmak, gitáros zenével, fiatal igehirdetővel minden hónap második vasárnapján.

Külön felnőtt és külön ifjúsági **bibliaóra** minden héten hétköznapon. Kórus is működik, mely a heti istentiszteleteken és alkalmakon(temetés, stb.) találkozókon, ökumenikus alkalmakon vesz részt, ápolja a református éneklés hagyományait. Karvezető **Horváthné Kopjás Éva,** a Magyar Rádió kórusának tagja.

A kisgyermekes anyukák számára minden hónap első szerdáján **„Baba-Mama"** összejöveteleket szerveznek, ahol a gyermeknevelésről, anyai szerepkörről, házasságról egyaránt szó esik.

A gyülekezet kéthavonta szervez elsősorban a 6-12 éves a gyerekek számára **„Játszónapot"**, melyet valamennyi általános iskolában meghirdetik személyes meghívó kártyákon keresztül.

A felekezet keretein belül végzett hitoktatás a **Vasárnapi iskola**, melyen az egész család egyszerre el tud a templomban korosztályának megfelelő foglalkozáson részt venni.

Évente nyári gyermektábort tartanak, mely többször egyben ifjúsági tábor is, 20-30 felnőtt és 50-60 gyermek résztvevővel.

Külföldi kapcsolatot is ápolnak, kolozsvári református testvéregyházzal.

Rendszeresen szerveznek kirándulásokat, utazásokat. [42]

Az evangélikus egyházközség dunaharaszti gyülekezet**e** napjainkban 331 fővel működik.[43] A gyülekezetnek 1941 óta jegyzik a lelkészeit. A II. világháború után 348-an vallották magukat evangélikusnak Dunaharasztin.[44] Tehát láthatóan stabil a felekezet híveinek száma. 1947-ben újjáalakították a **Luther-szövetséget**, melyet 1948-ban – a változás évében – a kommunista hatalom feloszlatott. A háborút követően először az egyik iskolában, majd pedig a református egyház

befogadókészségének következtében a református imaházban tartották az istentiszteletet. 1980-**ban Lehel László** – aki ma a Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat igazgatója – kezdett neki, és építette fel a gyülekezet templomát. Miután a gyülekezet a hívek támogatásával 2001-ben felépítette a templom mellett a parókiát, már helyben lakó lelkésze van a közösségnek **Bozorády András** személyében. A lelkész a helyi gyülekezet mellett ellátja a Soroksári Leányegyház, valamint a szórvány (három város: Ráckeve, Szigetszentmiklós, Tököl és 17 község) lelki gondozását is. Nemzetközi kapcsolatot tartanak a ludwigsburgi evagélikus gyülekezettel. A felekezeten belül több szervezet is működik. 1994 óta a tragikus körülmények között elhunyt Nepp Zsuzsanna teológus hallgató emlékére létrejött a ludwigsburgiakkal közös **Nepp Alapítvány**, melynek célja a Dunaharaszti és környéke evangélikus fiataljainak ösztönzése, támogatása, és a külföldi testvérkapcsolat ápolása. [45]

A **Baptista gyülekezet** Dunaharasztin 1947-ben alakult meg. Az 1949-es népszámláláskor 29 Dunaharaszti lakos vallotta magát baptistának. Az évtizedek alatt folyamatosan gyarapodott a közösség. 1983-ra többszöri átépítés és bővítés után elkészült az új imaház, mely magába foglalja a korábban épített lelkészi lakást és bibliaköri épületet.

A tagok száma folyamatosan bővült, 1965-ben a Majosházi Baptista Gyülekezet körzeti állomásként csatlakozott Dunaharasztihoz, így a létszám elérte a 65 főt, 1991-re pedig az eddigi legmagasabb létszámot is, 97 főt. [46]

A működő gyülekezeti csoportok, a az énekkar, a pengetős, a vonós zenekarok, a 3 csoportból álló bibliakör, a vasárnapi iskola, a női kör, az ifjúsági csoport, a Caritas, és a Mercy énekcsoportok.

A felekezet szoros, bár zárt közösségi életet él. A költőként és hírlapíróként is ismert **Háló Gyula** lelkész szolgálata alatt (1998 - 2005) nyitottabbá vált a gyülekezet, sok magasszintű városi kulturális ren-

dezvényt szerveznek, mint a **„Gondolkodó esték”,** ahol a magyar közélet jeles személyeit – tudósokat, művészeket, filozófusokat, egyházi vezetőket – és ismert harasztiakat hívnak meg előadónak, rendszeresen szerveznek hangversenyeket, ifjúsági klubot működtetnek. 2005-től ismét zártabb lett a felekezet, ritkábban kerül sor rendezvényekre, jobban dominál a belső felekezeti élet.

Az izraelita egyház. A zsidó közösség dunaharaszti jelenléte az 1700-as évek elejétől jegyzett. A falu földesura támogatta beköltözésüket, saját temetkezési helyet adományozott nekik. A temető, melyet már nem használnak, jelenleg is megtalálható a városközpontban. A zsidó vallásúak száma a II. világháború végéig folyamatosan növekszik. 1837-ben 22 családot írtak össze. 1880-ban 54 fő, 1910-ben 118 fő, 1930-ban 151 fő, 1941-ben 112 fő vallotta magát izraelita vallásúnak.[47]

Az önálló hitközség 1885-ben alakult meg, 1888-ban zsinagógát építettek, amely mellett héber iskola is működött. 1943-ig a polgári iskola tanrendjébe is be volt építve heti egy izraelita hittanóra. A haraszti zsidóság jó kapcsolatban élt a keresztény lakossággal, jó illeszkedtek be a község életébe. Az itt élők elfogadták őket, tolerálták vallásukat.

Dunaharasztiról a „zsidónak tekintendő személyeket” 1944 május és június hónapokban a csepeli, majd a budakalászi, végül a békásmegyeri táborokba internálták, majd innen szállították őket Auschwitz-Birkenauba június 8-án. A források szerint Horthy Miklós egy nappal később állította le a deportálásokat. [48]

Így gyakorlatilag a haraszti zsidó közösség megszűnt, a zsinagóga az ostrom alatt megsemmisült, helyén ma egy vendéglő található. Néhányan hazatértek a haláltáborból, asszimilálódtak, vallásukat már nem gyakorolják. Közösségi szinten megjelenő számban izraelita vallásúak nem élnek Dunaharasztin. A 2004-es népszámlálási adatok szerint 11-en vallották magukat izraelitának a városban. [49]

Egyéb vallási tagozódás. A városban több kisebb egyház is működik, mint a ***Jehova Tanúi*****,** a ***HIT Gyülekezete*****,** az ***Evangéliumi Pünkösdi Közösség, Teljes Evangéliumi Gyülekezet*****.** E kis felekezetek rendkívül zártak, a város társadalmi életében szervezetten nem vesznek részt, működésükről részletesebb adatokkal nem rendelkezünk. A 2004-es népszámlálási adatok szerint egyéb valláshoz, felekezethez tartozók száma 300.[50]

V.4. A politikai metszet

Dunaharaszti politikai metszetét vizsgálva az 1800-as évek végéhez – elsősorban a helyi viszonyokat taglalva – érdemes visszatekintenünk. Az akkori község vezetését egy szűkebb, felső kör határozta meg. A vezetés mintegy felét a legnagyobb adófizetőkből álló, ún. „virilista" képviselők, másik részét a legnagyobb, tősgyökeres családok választott tagjai jelentik. A jegyző mellett a legmódosabb gazdák közül kerül ki a választott bíró. A jegyző általában nem a harasztiak közül kerül ki, hiszen a helyiek mezőgazdaság-centrikus szemlélete miatt értelmiségi rétege elenyésző, a tanultabb réteg az iparosságot jelenti. A község irányítására ekkor jellemző a hierarchikus beágyazódás, erősen a járás alá rendelten.

Az 1900-as évek elejére a járási befolyás csökken, a falu önállósága nő, gazdasági fejlődés a jellemző. Mindezt megtöri az I. világháború, ahol a község 152 hősi halottat áldoz a nemzetnek. 1917-től a háborúellenes hangulat itt is érződik, novemberben haraszti munkások is részt vesznek a budapesti békegyűlésen. A háború után rossz az ellátás, tovább nő az elégedetlenség. 1918-ban megalakul a Szociáldemokrata Párt helyi szervezete, az első hivatalos ellenzéki erő. Bár a községben nincs forradalmi hangulat, a helyi politika a pesti eseményeket követi a bejáró munkások tevékenysége által. A köztársaság

ideje alatt ritkábban, de tovább folynak a képviselő-testület ülései, bár a politikai palettán gyarapodás történik a Nemzeti Tanács megjelenésével, mely az első hivatalos ellenzék a képviselő-testületen belül. A stabilitás is romlik, hiszen a szocdemek mögött kialakul egy markáns, hatalomra törő kommunista csoport. Így 1919-ben a Tanácsköztársaság kikiáltásával szinte szinkronban Dunaharasztin is megalakul a Munkástanács és szűkebb vezetése a direktórium. Államosítják a helyi vállalatokat, élükre szociáldemokrarta és kommunista munkásokat neveznek ki. A közigazgatást is átszervezik, de mivel nem rendelkeznek szakemberekkel, e tisztviselők nagy része a helyén marad, melléjük felügyeletet rendelnek. A kommünben nagyobb helyi megtorlásokról - egy kivételével – nincsenek feljegyzések. Ennek köszönhetően az ellenforradalom is megtorlások nélkül zajlik. A konszolidáció után a helyi testület három csoportból áll: egyrészt a virilista képviselők gazdasági erejüknél fogva, másrészt a választott képviselők, harmadrészt az elöljáróság választott vezető tisztségviselői (bíró, másodbíró, pénztárnok, a közgyám és az esküdtek).[51] Ez a struktúra jellemezte helyhatósági választásokat a II. világháború végéig.

A két világháború között több párt folytatott politikai tevékenységet Dunaharasztin. A **Szociáldemokrata Párt** mellett a 20-as években megalakul a **Keresztény Polgári Párt**, majd 32-ben a **Nemzeti Egységpárt, a Legitimista Párt.** Nem párt, de politikai jellegű szervezetek a **Magyar Országos Véderő Egylet (MOVE),** és a helyi Dunaharaszti **Szent Imre Társadalmi és Sport Egyesület**, melyet helyi hivatali, iskolai és egyházi vezetők irányítottak. Ezek mellett még nem jelentős erőként, de megjelennek az illegális kommunista párt, az **MKP** tagjai is, akik főleg a dél-pesti és a csepeli ipari területeken fejtik ki tevékenységüket.

A nemzetgyűlési választásokon Dunaharaszti 1939-ig a soroksári nyíltszavazásos német lakossági többségű választókerülethez tartozott. Itt a szavazók nem pártlistára, hanem jelöltre szavazhattak. Az

1920 és 22-es választásokon az **MSZDP** jelöltje Knaller Győző nyert. 1926-ban a kormányzó Egységes Párt aratott elsöprő győzelmet, melyet a jelölt Fitz Artur 1931-ben meg tudott őrizni. 1935-ben a **Nemzeti Egység Pártjának** jelöltje dr. Krüger Aladár futott be. 1939-ben megváltozik a választási törvény, Dunaharaszti az alsódabasi választókerülethez, és már titkos választásokat tartanak. A győztes a **MÉP (Magyar Élet Párt)** jelöltje lett, megelőzve a kisgazda és a nyilas párt jelöltjeit.[52] A világháború alatt Dunaharasztin is működött nyilas párt. A helyi vezetés azonban elég erősnek bizonyult a politikai stabilitás megtartásában, megakadályozták, hogy a Volksbund megalakuljon. A háború befejezése előtt Dunaharaszti „frontváros" volt, több, mint két hónapra a lakosságot kitelepítették.

A háború után új hatalmi szervek vették át az irányítást. A koalíciós időszakban több pártnak volt helyi szervezete: a szovjetek által támogatott **Kommunista Párt,** a **Szociáldemokrata Párt** és a magántulajdoni rendszer fennmaradásáért küzdő Független Kisgazdapárt, majd később a **Nemzeti Parasztpárt** is csatlakozott a helyi politikához. A helyi közigazgatást még a korábban választott vezetés látja el. Eléri, hogy Dunaharasztiról a német kisebbség tagjait nem telepítik ki.

1948-tól a fordulat évétől a városban is kialakult az egypártrendszer és a vezetést is átalakították. Létrejött a tanácsrendszer, később megalakult a **Hazafias Népfront.** Elkezdték a több ütemben végrehajtott téeszesítést.

1956-ban Dunaharasztin is megalakult a **Forradalmi Bizottság** és a **Munkástanács**. Jelentős helye volt a település a forradalomnak, hiszen Pest megyében Szentendre mellett egyedül itt folytak fegyveres harcok a szovjet intervenciós és megszálló csapatokkal szemben.[53] A felkelők egy része emigrációba menekült, másokat bebörtönöztek. Halálos ítélet a harasztiak között nem volt. A kádári konszolidáció után a helyi kommunista szervezetek (**MSZMP, KISZ. Népfront**, **szakszervezet**) vezető szerepe mellett mind a közigazgatás, mind a gazdaság a

direkt politikai irányítás mellett zajlott. Itt szükséges megjegyezni, hogy a haraszti lakosoknak ekkor mintegy 80-85 %-a a környező nagyvállalatoknál talált munkát, helyben nem volt igazán munkalehetőség. Ez meghatározta politikai működést is, hiszen a haraszti szervezetekben csak a helyi tanács, iskolák és egy-két kisvállalat vezetői vállaltak szerepet. A lakosok nagy része a környéken munkát biztosító szocialista nagyvállalatokban vállalt mozgalmi feladatokat. A ráckevei járáshoz csatolva Dunaharaszti 1960 és 90 között a járás hátrányos helyzetű községe volt. A fejlesztéseket és a központból elosztott pénzeket a nagyvállalatok környékén épülő települések kapták. Jelentős beruházás ezekben az évtizedekben egy-két kisebb vállalat idetelepülése, humán infrastruktúrában pedig egy országos beiskolázású középiskola, a lakosságszám növekedésének hatására egy óvoda és egy általános iskola épült. Könyvtár, kultúrház nem épült, azok államosított ingatlanban, illetve vendéglő épületében működtek. Sporttelepünk 1953-ban a Csepel Autógyár egyesületének időszakában létesült, a négy oktatási intézménynek 2004-ig rendes tornacsarnoka sem volt.

A 15-16 000 lélekszámú nagyközség fogadta be a fővárosban munkát vállaló, de letelepülésre engedélyt nem kapó lakosokat. Így a központi hatalom által hozott döntések nyomán alvóvárossá alakult.

A rendszerváltás éveiben, mint országosan is felpezsdült a közélet. Sorra alakultak a pártok és a civil szervezetek. A legnépszerűbb párt a **Szabad Demokraták Szövetsége** volt. Mellette a **Független Kisgazdapártnak**, a **Kereszténydemokrata Néppártnak** és az **MDF**-nek volt helyi szervezete. Az önkormányzati választásokon, az országgyűlésihez hasonlóan az SZDSZ volt a legerősebb párt, 10 képviselővel, a kisgazdák és a kereszténydemokraták közül 3-3, és két civil szervezet, a Pedagógus Szakszervezet és a helyi szépítő egyesület juttatott be 2, illetve 1 képviselőt. Érdekes, hogy a polgármester választáson a testület megosztott volt, és a szabad demokrata jelölt helyett egy másik SZDSZ-est választott meg a többség. [54]

1994-ben az országgyűlési választást ismét **Kuncze Gábor** SZDSZ politikus nyerte. [55] A helyi választásokon az időközben megalakult és megerősödött MSZP 4, az SZDSZ és a kisgazdapárt 2-2, a KDNP és az MDF 1-1 képviselőt juttatott be. Ezzel szemben megerősödött a civil szektor, a szépítészeti egyesület 3 jelöltje és 3 független jelölt jutott be. Polgármester a már szintén független színekben induló Luttenberger Gusztáv maradt. [56]

Az 1998-as választásokon ismét az SZDSZ-es Kuncze Gábor lett a képviselő[57], bár Dunaharasztin – ha kis szavazatszámmal is – de az **MDF-KDNP-FIDESZ** közös jelöltje győzött. Ez a választókerületi eredményt azonban csak szorossá tette. Az önkormányzati választásokon tovább nőtt a civil szektor ereje. Polgármesterváltás nem következett be. Az MSZP 4, a kisgazda párt 2, az SZDSZ és az újonnan alakult MIÉP, és FIDESZ 1-1 képviselőt juttattak be a testületbe. Ezen kívül a szépítészeti egyesület megőrizte 3 mandátumát – az egyik képviselő haláláig –, míg 5 független képviselő jutott a testületbe, akik száma időközi választás eredményeképpen 6-ra nőtt. [58]

A 2002-es országgyűlési választásokon az első fordulót az MSZP jelöltje nyerte, az eddigi képviselő Kuncze Gábor lett, a második fordulóban az MSZP jelöltje visszalépett Kuncze javára és így a két párt szavazóit összefogva ismét Kuncze Gábor lett a választókerület képviselője.[62] A helyhatósági választásokon minden eddiginél nagyobb harc folyt. A nyugállományba vonult polgármester helyére öten is pályáztak. Két pártok által támogatott jelölt és három a civil szektorból egy egyesületi, egy független és egy a kisebbségek által támogatott jelölt csapott össze. Érdekessége a választásnak, hogy a két pártjelölt összesen (47,7%) kevesebb szavazatot kapott, mint a civil szektoré (52,3%), de a megoszlás eredményeképpen a baloldal által támogatott jelölt lett a polgármester. A civil szféra ismét tovább erősödött. A pártok összesen 6 jelöltet (MSZP – 4, SZDSZ – 1, FIDESZ – 1), míg a civil szektor 11 jelöltet delegált a testületbe.[59] Figyelemre méltó ugyanakkor, hogy a ci-

vilek szervezettebbek lettek, hiszen a civil szervezetekből és a kisebbségi listán 5 képviselő jutott be, míg a pártok csak három főt tudtak listán bejuttatni. Az egyéni függetlenek közül viszont csak 2 képviselőnek sikerült körzetét megnyernie. A választások után a különböző politikai és pozíciószerzésre irányuló alkuk és érdekek és nyomán a civil oldali képviselők nagy része a pártok mellé állt, melyet a baloldal irányít, ellenzékinek csak a **Szépítészeti Egyesület** és a helyi **Polgári Kör** 3 képviselője és egy független képviselő számít.

A 2006-os választásokra készülőben négy politikai párt jelöltje küzd meg egymással. Az esélyesek a 2002-ben is indult képviselők (MSZP, SZDSZ, FIDESZ-KDNP), míg az MDF külön indulva egy fiatal, a politikában még ismeretlen jelölt „mély vízbe dobásával" kísérletezik. A helyhatósági választáson várhatóan nagy lesz a két nagy párt (MSZP-FIDESZ) közötti küzdelem. Hogy a civil szektor tovább erősödik-e azt nem lehet tudni, mert a 2002-es választások eredményeképpen több párt is együttműködést ajánl, a civil szervezeteknek és így a civil kurázsi mögé bújtatott valódi szándék rejtve marad.

V.5. A korporáció elve szerinti metszet

A korporatív szerveződéseket alakító érdekek és lehetőségek Dunaharaszti története során elég későn alakulnak ki. A város történetében megint csak a 19. századig kell visszatekintenünk, mert ugyan Mátyás korában jelentős kézművesség volt a faluban, de a százötven éves török uralom alatti lakatlanság olyan szakadást okozott a történelmi kontinuitásban, hogy az a kor csak historikus szempontból fontos, a mai társadalom identitásának kialakulásában nem. A sváb betelepítés után mezőgazdasági település volt, iparral nem rendelkezett

Története során a kézművesség és a kisiparos réteg változó fejlettséggel volt jelen. Természetesen – mint máshol – voltak faluhelyen megtalálható iparosok: kovács, pék, szabó, kádár, stb., céhbe, szerve-

ződéséről azonban csak annyit tudunk, hogy szakmánként nem érték el azt a számot, hogy klasszikus céhekbe szerveződjenek, ezért a haraszti iparosok nem szakmai alapon, közös – vagy vegyes – céhet hoznak létre, mely ritka jelenség volt az országban. Az iparosok mellett találunk leírást vízimalmokról: még az 1900-as századfordulón is 5 vízimalom működött az akkori Duna-ágon, így a molnárok száma tűnik jelentősebbnek.[60]

Mégsem az iparhoz tartozik dunaharaszti első társadalmi egyesületének kialakulása. A sváb parasztság által lakott Alsófaluban a német hagyományok betartása határozta meg a társadalmi életet. Ehhez tartozott a temetés is, a végtisztesség megadása még a legszegényebbeknek is. Így alkult meg 1883. március 1-én a temetkezési egyesülete a *„***Haraster Leichen-Veriens***”*[61] mely kizárólag német nyelven működött 1900-ig, utána német-magyar nyelvűek az okmányok. Később az Alsófalun túlnőve a teljes településre, magyar nyelvűvé vált.

A másik, szintén az Alsófaluhoz köthető egyesülés a **Dunaharaszti Önkéntes Tűzoltó Egyesület***,* melynek megalakulását egy 1902-ben bekövetkezett tűzvész eredményezte. Az egyesület alapszabályát 1905 február 3-án hagyja jóvá a Belügyminisztérium. A tagok lehetnek alapító, rendes, tiszteletbeli és működő tagok. Utóbbiak rendszeres kiképzésben részesülnek. Az egyesületnek fúvósszenekara és tisztikara van. A rendes és működő tagok az alsófalusi munkások és földművesek, de a tisztikarban már a nem a sváb őslakosokhoz tartozó értelmiségiek is megtalálhatók, mint **Hoitsy Pál** a neves újságíró.

A ma Felsőváros, régen Felsőfalu, előtte Új-Haraszti nevet is viselő nyaraló-, majd tisztviselőtelep társadalmi élete nem a falusi jegyeket viselte. Itt a Pestről kiköltözött módosabb polgárok magukkal hozták kultúrájukat is, és igyekeztek környezetüket e szerint alakítani és érdekeiket érvényesíteni. Így alakult ki először **Nyaralótelepesek Egyesülete**, a **Szépítészeti Egyesület**, vagy a haraszti székhelyű **Csepeli Vadásztársaság**. A Szépítészeti Egyesület a két világháború egyik

legaktívabb szervezete, a kertvárosi kialakítás fő ösztönzője. Dunaharaszti történet kutatásaiban az általa kiadott képeslapok a legértékesebb képanyagot jelentik.

A két említett településrésztől eltérő társadalmi szervezetek jönnek létre a község vasúton túli, ún. ligeti részén: a **Rákóczi-ligeti Kertegyesület**, mely a településrész fásítását, utak építését segítette, részt vett az ott építkezők házainak építésében is. A másik egyesület a **Rákóczi-ligeti Keresztény Dalkör**, melynek célja az ének- és daloktatással az általános műveltség emelése. A dalkör a ligeti rész társadalmi és kulturális központjává vált. Tagjai egyenruhát és ízléses jelvényt viselnek.

A vasútépítések jelentősen előrelendítik Dunaharaszti gazdaságát. 1910-ben már 13 kovács, 6 lakatos, 5 egyéb vasiparral foglalkozó, 21 asztalos, 25 szabó, 48 cipész van a községben.[62] 1919-ben jön létre a **Dunaharaszti Ipartestület**, mely a település legtartósabb egyesületének bizonyult.[63] 1933-ban közadakozásból székházat építenek, mely ma is a **Dunaharaszti Iposz** székháza.

Az első világháború után alakul meg a **Hadirokkantak, Hadiárvák és Hadiözvegyek Nemzeti Szövetségének** haraszti csoportja.

Több, mai kifejezéssel karitatív tevékenységre alakult szerveződés is létrejön, mint 1932-ben **a Magyar Vöröskereszt Egylet, vagy az Országos** Stefánia Szövetség helyi fiókjai. Előbbi napköziotthont, utóbbi védőintézetet nyitott. Az **Egyetértés Asztaltársaság**, kifejezetten a szegény gyerekek támogatására alakult. A **Frontharcos Szövetség** az egykori háborús katonák érdekvédelmére jött létre 1934-ben.

1927-től a **Magyarországi Keresztény Szociális Vasutasok Országos Gazdasági Egyesületének** helyi csoportja is működik.[64]

Látható tehát, hogy a település a 20. század első felében sokat profitál a főváros közelségéből. Megjelenik a polgári kultúra, mely sorozatban hívja elő a Magyarországon leginkább csak a városokra jellemző társadalmi egyesüléseket. A második világháború után sorra felszámol-

ják a társadalmi szervezeteket. A szocializmus időszakában az állam által felügyelt és a párt vezető szerepe mellett működő egyesülések jöhettek csak létre Dunaharasztin is, mint a **Nőtanács**, a **Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetségének** vagy az **MHSZ**-nek (**Magyar Honvédelmi Szövetség**) a helyi csoportjai. Az Ipartestületet politikai nyomásra 1949-ben feloszlatták, és 1951-re átalakult: új neve **KIOSZ** (**Kisiparosok Országos Szervezete**). Két új szakmai szervezet jött létre, a **Szakmaközi Bizottság**, mely a nagyobb haraszti üzemek, illetve szakmai csoportok képviselőiből állt, és a **Pedagógusok Szakszervezete.** A Magyar Vöröskereszt **Vöröskereszt** néven szerveződött újjá, majd rövid szünet után az **Önkéntes Tűzoltóegyesület** is megújult – természetesen szocialista irányítással. 1975-ben alakult meg **Dunaharaszti Területi Üdülőhelyi Bizottság**, amely az utóbbi években kiparcellázott dunaparti övezet érdekvédelmére alakult. [65]

Az 1989 évi II. törvény lehetővé tette újra az egyesületek szabad szerveződését. Ezzel a lehetőséggel a harasztiak kezdetben kevéssé, de a kilencvenes években már nagy számban éltek. Mindegyikük felsorolása nem célszerű, hisz van amelyik ténylegesen működik, van amelyik csak a bírósági bejegyzést élte meg, több megszűnt, elhalt. Többek közülük csak klubszinten működnek, ezeket a következő fejezetben ismertetem, de van néhány, amely működésével komolyan hozzájárul a város társadalmi életéhez; az önkormányzattal és intézményeivel együttműködve szervezik a város programjait, rendezvényeit (a Magyar kultúra, a Költészet, a Föld, madarak és fák, a Hősök napját, gyermeknapi, nemzetiségi rendezvényeket kórus- és irodalmi találkozókat fórumokat szerveznek, és a helyi társadalom egyes csoportjainak érdekeit képviselik.

A korporatív elven szerveződő Dunaharaszti társadalmi egyesületek találhatók (melléklet 20 sz.ábra)[66]

A dunaharaszti korporatív szerveződések erős hagyományokon alapulnak. Látható, hogy a negyven évnyi kényszerszünet után hogyan elevenednek fel a mai kornak megfelelve a megújult utódegyesületek, együtt tudnak működni az elmúlt rendszerben alakultakkal, illetve azok meg tudnak felelni az új követelményeknek. Mindezek ellenére az a megújult egyesületek mögött nagy létszámú szimpatizáns tábor nincs, a rendezvényeik nem nagy létszámúak, egy-egy társadalmi csoport látogatja azokat. Így szinte minden szervezetnek kialakult a kisebb holdudvara, amely érdeklődési kör, baráti, vagy egyéb gazdasági, politikai, motívációjú kötőerővel rendelkezik.

V.6. A direkt participáció rendező elve

A direkt participáció a társadalom egyfajta önszerveződő folyamata, amely nem az állammal szemben, de attól elvonatkoztatva, tőle függetlenül jön létre. Számomra a leginkább kifejező az a szakirodalomban megfogalmazott definíció, mely **Kozma Tamásra** hivatkozik:*„…a társadalom más, ha nem értjük bele magát az államot… létezik társadalom állam nélkül is; hogy tehát a társadalmat nem – vagy szükségképp – az állam, felülről szervezi meg. A civil társadalom értelmét adja, hogy tagjai elhatárolódnak az államtól … az emberek képesek együttéléseket kialakítani, tevékenységüket koordinálni, életüket megszervezni anélkül, hogy valaki kívülről és felülről irányítaná őket.. A civil társadalom az önszerveződő társadalom kifejezése.”*[67]

Ezekhez a szerveződésekhez a tapasztalatok szerint a polgári társadalom fejlettsége szükséges, az első ilyen klubok, társaságok a fejlettebb polgári társadalmakban jöttek létre.

Dunaharasztin a két világháború között alakultak ki ezek a szervezetek. Létrehozóik a Pestről először nyaralóként, majd állandó lakosként is kiköltöző polgárok, a község Rákóczi-ligeti részén a parcellázások során letelepedő tisztviselők, állami alkalmazottak, akik között az

inkább nagyközségi polgári identitás volt a jellemző, valamint a község elöljárói, intézményvezetői, akik nevelő célzattal a lakosság előtt jó példát mutatva a kívántak a kor szellemében hazafias, erkölcsös, életre serkenteni és a település kulturális színvonalát emelni.

1919-ben jött létre a **Dunaharaszti Önképzőkör**, mely az olvasástól a sportig a szabadidő minden területét kívánta szolgálni. 1931-től **Dunaharaszti Társaskör** néven működik.

A Dunaharaszti **Nemzeti Casino** 1925-ben alakult a *„társadalmi érintkezés előmozdítása és a művelt társaság szabályaival megegyező szórakozások nyújtása”*[68] céljából.

A ligeti városrészen 1927-ben alakult a **Keresztény Polgári Kör** a keresztény nemzeti érzelem mélyítése, a közművelődés lehetővé tétele érdekében.

A Dunaharaszti keresztény olvasókör 1920-ban jött létre, hogy a községben lakó polgárok és munkások részére a keresztény és hazafias sajtóterméket hozzáférhetővé tegye és ezzel a vallási, nemzeti és keresztény értékeket, a közművelődést és az összetartozást fejlessze.

1935-ben megalakult a **Rákóczi Szövetség** helyi csoportja, mely a hazafiság és a „magyar testvériség” szellemét volt hivatott erősíteni.

A Dunaharaszti Állami Polgári Fiú és Leányiskolában a húszas évek elejétől működött a **Petőfi Sándor Önképzőkör** és a **Zrínyi Ilona Önképzőkör** amely irodalmi és társadalmi műveltségre nevelte a körzég fiataljait.

Ezeken kívül ifjúsági szervezetként a **131. sz. Tomori Pál Cserkészcsapat** és a **Levente Egyesület**.[69]

A második világháború után direkt participáció elvén alapuló szervezetek nem voltak találhatók Dunaharasztin. Létrejöttük a rendszerváltozással vált lehetségessé. Első körben a pártoktól még tartózkodó, de a helyi közéletben rész kívánó polgárok alakítottak szervezeteket. (**Dunaharaszti Szépítészeti és Történeti Egyesület** [1989], **Dunaharaszti Polgári Kör** [1995], **Dunaharaszti Ifjúsági Egyesület**

[1996]). Később a különböző korosztályok, hobby, vagy vallási alapon szerveződő közösségek jelentek meg. Köztük több olyan is van, amelyik remekül és nagy nyilvánossággal működik, de egyesületként hivatalosan nincs bejegyezve. (különböző nyugdíjas klubok, **Modellező Klub**, **Katolikus Ifjúsági Közösség**,stb.). Intellektuális alapon is létrejöttek közösségek, akik az értelmiség és a magasabb műveltségi szinten érdeklődők részére szerveznek tudományos és művészeti előadásokat (Biblia Ismereti Egyesület, Haraszti Vasárnapok Kulturális Egyesület), és van a nemzeti hagyományok ápolására létesült szervezet is, mint a **Német Ifjúsági Hagyományőrző Egyesület,** akik elsősorban a néptánc területén őrzik a hagyományokat.

Ezek a szervezetek erős kohéziós erővel rendelkeznek, az állami és az önkormányzati hatalommal szemben óvják függetlenségüket, bár ez az utóbbi idők agresszív szavazatszerző politika környezetében egyre nehezebben valósul meg. Kis létszámú, klubszerűen működő szervezetek, nem túl nagy létszámú rendezvényekkel. Általában vallási, baráti, családi tradíciókon nyugvó alapon szerveződtek. Többségük működése mégis jelenős a város életében, mert kiadványaik, sajtójuk, és egyéb általuk létrehozott értékek (parkok, emélktábla stb.) messze túlszárnyalják szervezeteik méreteit és holdudvarát, és a város polgárainak többségéhez eljutnak.

Ehhez a fejezethez tartoznak a sportegyesületek is. Az 1920-ban alakult **DMTK** (**Dunaharaszti Munkás Testedző Kör**) a mai napig is fennáló sportszervezet, azonban jelenleg önkormányzati támogatásból és erős politikai irányítás alatt működik. A többi egyesület a két világháború között elsősorban az akkor divatos sportok, illetve a Duna adta vízisport lehetőségek nyomán alakult ki. A **HUE (Haraszti Úszó Egylet),** vagy a **Dunaharaszti Vívó Club.**

Jelen időnkben több kisebb egyesület is működik saját erőből. Ezek elsősorban a most divatos küzdő- autó- és lovassport népszerűségét tükrözik.

A direkt participáció rendező elve szerint Dunaharasztin működő szervezetekről (melléklet 22 sz.ábra), a sportegyesületek a (melléklet 23 sz.ábra) található összeállítás. [70]

V.7. A lokálisan strukturálódó tér metszete

Dunaharaszti térbeli tagoltsága megőrizte és kontrasztosan ábrázolja is a város történelmi és társadalmi fejlődését. A mellékleten 11. sz ábráján látható térképen jól elkülönülnek a városrészek. Az **Alsóváros**, amelynek magja a német kisebbség által lakott **Óváros** (Altstadt) a háromszáz évvel ezelőtt betelepült német földművesek által benépesített terület. Tágabb területén is jobbára ők, illetve részben asszimilálódott leszármazottaik laknak a régi falu körüli földek felparcellázásából származó telkeken. Az alsóvárosi rész kezdett el legkésőbb urbanizálódni. Itt éltek legtovább a régi falusi hagyományok. Politikailag itt a baloldali szimpátia a jellemző. Vallási tekintetben a betelepülő svábok katolikus vallása egyeduralkodó, és a hagyományőrzésre vonatkozó igény itt a legerősebb.

A **Felsőváros** a már sokszor emlegetett Új-Haraszti üdülőtelepből alakult ki, jobbára pesti polgárok, tisztviselők népesítették be, magukkal hozva kultúrájukat. A mai napig látszik a módosabb kertvárosi jelleg, nagyobb, elegáns villák, parkosított kertek. Itt él a város értelmiségének nagyobb része. A Felsőváros legfiatalabb része az 1980-as években beépített terület, a népnyelv szerint a „**Haraszti Rózsdomb**”. Nevét a szocializmus utolsó másfél évtizedére jómódúvá vált tulajdonosokról kapta. Az Alsó- és Felsőváros lakosai között döntő részben a katolikus hitűek találhatók meg, politikailag a jobbközép polgári erők erősségét tükrözik a választási adatok.

A **Rákóczi-liget** az 1900-as évek parcellázása során alakult ki. Itt is az akkor jobb anyagi lehetőségekkel rendelkezők kezdtek építeni. Tisztviselők, állami alkalmazottak, jobb módú gyári munkások. Bár nem

volt olyan gazdag, mint a Felsőváros, szépen polgárosodott terület. Házai, iskolája, a város legkedvesebb tere, igazi, a jó értelemben vett kispolgári, családias városrész. Itt él a református egyház híveinek döntő többsége. A Rákóczi-ligeten a politikai identitás kiegyenlítettebb, de baloldali többségű.

A Petőfi-liget kicsit később kialakított terület. Parcellázása során kisebb telkek, keskenyebb utcák lettek kialakítva. Területe a felosztás előtt mélyen fekvő, ingoványos terület volt. Főleg a munkások, az itt maradt vasútépítők, a fővárosban munkát kereső vidéki emberek telepedtek le elsősorban. Ez meghatározta a terület kultúráját is. A szorgalmas, munkásemberek szerényebb, kisebb házakat építettek. Ezen a területen jelent meg a fővárosból kitiltott, vagy a vidékről idekerült lumpenréteg is, mely sok éven át keserítette meg az ott lakók életét. A leginkább munkások által lakott területen a vallási identitás kevésbé jellemző. A kisebb számban itt élő különböző felekezeti hívők aránya a városi átlagot tükrözi, a politikai hovatartozás döntően baloldali képet mutat a választási eredmények tükrében.

A MÁV-alsó az alsóvároshoz kapcsolódó, de a vasút által elválasztott terület. Az alsóvárosi sváb családok kisparcellái szőlőskertjei voltak ezen a területen, ahol először hétvégi hobbytelkekre jöttek ki pesti lakosok, majd egyre több állandó lakóház is épült. Jelenleg igen vegyes arculatú a terület, mert a lakó-és hétvégi házas területen még a régi szőlőskertek közül is művelnek néhányat az őslakosok.

A Dunai üdülő-és lakónegyed egyrészt a Soroksári Duna-ág feltöltésekor keletkezett sétány és a mellette kialakult parti üdülőterületet, másrészt a felette futó utca és a Soroksári út lakónegyedét foglalja magába. Ez a városrész a legjellemzőbb alvóvárosi terület. Budapesthez való közelsége, valamint a többi városrésztől a HÉV-sínek által történő izoláltsága egy fajta elidegenedést okozott az ott lakók körében. Ehhez hozzájárult, hogy a település vezetése évtizedeken át kicsit mostohagyerekként kezelte ezt a területet. Az utóbbi években azonban

ez megváltozott, de a városhoz való lelki kötődés megerősödése lassabb folyamatnak bizonyul.

A térképen látható többi városrész, a Paradicsom-sziget, az Újhegyi városnegyed és a Bányatavas üdülőnegyed még a várostól teljesen elkülönült életet élnek. A külterületi, hétvégi hobby telkek tulajdonosai nem vesznek részt a város életében.

Az Északi és Déli Iparnegyed a rendszerváltozás után alakult ki. Több multinacionális vállalat telepedett meg, munkalehetőséget kínálva a helyi polgároknak. Szerves részévé vált a városnak, de csak mint terület, mint munkahely. A település társadalmi életére azonban csak indirekt módon hat; azt ott beszedett iparűzési adó az önkormányzat költségvetésének mintegy egynegyed része, és az ott megjelenő munkalehetőség a családok és polgárok számára a megélhetés biztonságát jelenti.

VI. RÖVID KITEKINTÉS

Dunaharaszti környezetére a régió és a kistérség is hatással van. Budapest árnyékában nehéz a kulturális infrastruktúrával versenyre kelni. A közlekedés fejlődése, az, hogy ma már szinte minden házban - sőt sok helyen két - gépkocsi is van, azt eredményezi, hogy a kulturális igényekkel rendelkezők fél óra alatt a főváros centrumában lehetnek. A hátrányt fokozza, hogy az utóbbi időben divatossá vált az agglomerációs övezetekbe az újonnan épült lakóparkokba és kertes lakóövezetekbe kiköltözni. Ez ide érkező budapesti populáció minden szállal a fővároshoz kötődik és gyakorlatilag csak az estét és a hétvégét tölti otthon.

Dunaharaszti egy régión belül, de egy konfliktushelyzet határán található. Budapest és a Pest megye között már régóta zajlik a regionális

szétkapcsolás igénye, ugyanis a fejletlenebb megye EU-s pályázati lehetőségét a főváros kedvező adatai előnytelen pozícióba hozzák. Mint a legtöbb konfliktushelyzetben a szemben álló felek között a határon elhelyezkedő fél szenvedi el a legtöbb veszteséget.

A kistérségen belül vannak kedvező és kedvezőtlen hatások. Kedvező, hogy kistérségi társulásban több nagy formátumú fejlesztésre nyílhat lehetőség. Hátrányos a települések közötti versenyhelyzet; 2000-ben Dunaharaszti várossá válásában jelentős szempont volt a „városüres térség” elnevezés, szükségesnek látszott egy térségi központ létrehozása. Azóta a közelben három nagyközség is városi rangot kapott, így a központi szerep szükségessége csökkent. Jelenleg még a földrajzi elhelyezkedés, megközelíthetőség, vagy az intézményhálózat kiépítésében jelentkező ötéves előny, valamint az iparterület és a helyi adók jelentette viszonylag stabil gazdaság lehet szempont a térségi központ szerepének betöltésére.

VII. ÖSSZEGZÉS, KÖVETKEZTETÉSEK

A különböző társadalmi metszetek taglalása során láthatóvá vált, hogy Dunaharaszti társadalma összetett. A különböző korok szokásai, hagyományai és a jelen kor kihívásai és problémái mind megtalálhatóak.

A vérségi kötelék nem meghatározója a helyi társadalomnak. Nincs hatással sem gazdasági, sem politikai vonatkozásban. Az egyre lazuló családi kötelékek már csak a hagyományon és a kölcsönös tisztelet szintjén működnek és a – elsősorban a sváb nemzetiség körében – az esküvők, temetések, egyéb családi alkalmak kerülnek előtérbe.

A vallási metszet vizsgálata és a népszámlálási adatok erős dominanciát sejtetnek a város polgárainak életében. Mégis meg kell állapítani, hogy az erős vallási szerveződések, az egyházak hatása a város

társadalmára méretüknél és működésük erejénél sokkal kisebb. A hívők nagy létszámmal vesznek részt az egyházi életben, a miséken, körmeneteken és istentiszteleteken. Az egyházak által hirdetett elvek és eszmék azonban nem tükröződnek vissza a város életében sem politikai, sem erkölcsi tekintetben.

A politikai metszet Dunaharasztin jellemzően mindig az adott hatalmi struktúra szerint alakul. A két háború időszakának keresztény-nemzeti felfogása után hamar teret nyert a szocializmus eszméje a nagyrészt munkások és földművesek lakta településen. Bár a politikailag mindig passzív Dunaharaszti a rendszerváltás éveiben egyértelműen elutasította a maga mögött hagyott rendszert, azonban az életkörülmények alakulásának és a politikai kultúrának a függvényében mára már nosztalgiával tekint vissza a Kádár rendszerre és inkább bal oldalinak tekinthető. Ehhez tartozik, hogy a jelentős számú német kisebbség 1990-től fogva kategorikusan elutasította a nemzeti elven működő pártokat. Ennek oka az ötvenes évek kisebbségi politikája ad okot.

A korporatív és a direkt participációs rendező elvek szerinti metszetek a helyi társadalom tagoltságát mutatják. Kitűnik, hogy a település túlnyomó részén szükségesnek érzik az emberközeli közösségek, baráti társaságok szükségességét. A szerveződések azonban szűk körűek, és bár sokszor túlmutatnak önmagukon, átfogóan nem befolyásolják a helyi társadalmat. Gazdaságilag és szervezetileg többnyire gyengék, sérülékenyek, ezért sok esetben nem képesek a politikai nyomásnak ellenálni, sőt vannak olyan szerveződések, amelyek csak látszólagosan szolgálnak közösségi érdekeket, alapításukat politikai célok motíválták.

A lokális tér struktúrája leképezi Dunaharaszti vallási, történeti és politikai metszeteit. Az utóbbi években nagyszámú újonnan betelepülő család jelent meg Dunaharasztin. Beilleszkedésük most van folyamatban. Politikai hovatartozásuk szerint a választási adatok az országos

átlag közeli képet nyújtják. A város életében még csak szórványos alkalommal vesznek részt.

A hipotézisben felvázolt problémák és kérdések részben megválaszolhatóak a társadalmi metszetek ismeretében. Látható, hogy Dunaharaszti lakosai a történelmi időkben rugalmasan tudtak alkalmazkodni a külső változásokhoz. Mindig megjelent az adott politikai hatalomhoz való igazodás igénye. Azonban az is érzékelhető, hogy ez a lojalitás soha nem járta át mélységében a helyi társadalmat. Saját szokásrendszere, befelé forduló világa nem tette átfogóan sajátjává ezeket az igazodásokat. A változások a metszet teljes keresztmetszetében csak lassan nyertek teret, hosszú idő alatt járták át a társadalmat, bár annál tartósabbak maradtak. A több nemzetiség együttélése konfliktushelyzetet nem teremtett, a nem haraszti őslakosok mindig elismerték a német kisebbség tősgyökerességét és elsődlegességét, sajnos sokszor a mai napig is csak másodrendű betelepülőnek, sok esetben a város rendezvényein a német kisebbség vendégeinek érzik magukat. Ez a felfogás látens módon az önkormányzatban is jelentkezik, hiszen a német kisebbség rendezvényeinek támogatásának összege meghaladja az összes többi szervezetét együttvéve.

A javarészt munkások által lakott településen még erős nosztalgiával él a Kádár-rendszer „könnyebb élete”. Itt meggyőző érvként az okokozati összefüggések ismertetése nem működik. Az egzisztenciális alap megteremtésének küzdelmében ez a társadalmi réteg érzéketlen a politikai, kulturális, vagy egyéb közösségi megszólításra. A politika ezt kihasználva nem is nagyon akar ezen változtatni; a vendéglátással egybekötött ingyenes, de értéktelen szórakozási lehetőségekkel nagy szavazótábort tud befolyásolni. Ezen a téren a kulturális előrelépés nem kecsegtet sok reménnyel.

A tradíciókon és hagyományokon alapuló kulturális értékkövetés a két világháború közötti polgári attitűddel rendelkező még élő lakosok, vagy a még ebben a környezetben szocializálódott, ma középkorú ge-

neráció részéről figyelhető meg. Ehhez járul a különböző vallási felekezetek tagjai által létrehozott közösségek. Itt a hívő értelmiség könnyebben tudja a hit által közvetített kulturális életbe bevonni a kevésbé tanult és művelt személyeket.

A szakmai és gazdasági alapon szerveződő közösségek igyekeznek megfelelni a mai kor kihívásainak, ezért kevésbé hajlandók elkötelezni magukat valamilyen értékrend irányában. A helyi közösségi elvek is a gazdasági érdekek mögé szorulnak. Gyakori a mindenkori hatalomhoz való lojalitás. Működésük települési szempontból formális.

Látható tehát, hogy az alvóvárosi szerepből nehéz és lassú folyamat a pezsgő életű elővárossá válás. A változásokat jól követő és alkalmazkodó aktív civil szektor – főleg a helyi értelmiség – nem rendelkezik olyan anyagi háttérrel, hogy a kulturális fejlődést az általa kívánatos sebességűre fokozza. A változásokra csigalassúsággal reagáló többség elmozdulása hosszú ideig tarthat, és ami a legfontosabb, ez ideig fenn kell tartani a változáshoz szükséges motivációt és hajtóerőt.

A német kisebbség kulturális fejlődését a hagyományőrzés mellett a kulturális terület kiaknázására kell ösztönözni (néprajzi feltárás, német nyelvű színjátszás és irodalom meghonosítása).

Mindezek mellett a kulturális intézményrendszer fejlesztésére is szükség van (ide értve a szakemberek képzését is) amely megvalósításának esélye az utóbbi évek és a jelen költségvetési helyzetét tekintve nem biztató.

A hosszú távon való tervezés és gondolkodás megteremtheti a kívánt eredményt. Dunaharaszti hosszú távú stratégiája most készül. Ha a dolgozatban lévő információkat és összegzéseket nem elbátortalanító tényezőknek, hanem leküzdendő feladatnak tekintjük, kitartó és következetes munkával elérhető egy virágzó kultúrájú európai előváros-kertváros megvalósítása minden itt élő polgár megelégedésére.

VII. ZÁRÓ GONDOLAT

Dunaharasztin szinte minden lehetőség adott, hogy a dolgozatban felvázolt cél elérhető legyen. Földrajzi adottságai, a Kvassay és a tassi zsilipekkel szabályozott Duna mint üdülőterület, a kiskunsági homokdűnék és erdők természeti környezete, az üdülővárosi polgári hagyományok a két világháború közötti időből, az itt élő sváb kisebbség takarékossága és szorgalma, a multikulturális populáció harmonikus együttélése, a helyi értelmiség korporációs és direkt participációs szerveződési affinitása, a vallási és erkölcsi háttér. A cél elérésének egyik kulcsa mindezen előnyök integrálása. Ehhez azonban egy másik kulcs, az összefogás szükséges. A lokálpatriotizmus előtérbe helyezése, a politikában és a helyi közéletben, az egészséges versenyhelyzet megteremtése mind a gazdaságban, mind a civil szektorban. Az egyéni lobbyérdekek háttérbe szorítása a köz érdekében…

Dunaharaszti 2000-ben elnyerte a városi címet, de a valódi várossá válás csak ekkor kezdődött. Még fülünkben csengenek Dr. Kara Pál közigazgatási államtitkár-helyettes szavai az október 1-i napfényes, derűs vasárnap délelőttön, amikor átadta Luttenberger Gusztáv polgármesternek a város jelképes kulcsát:

„Egy települést nem a lakosság sokasága, nem az épületek nagysága és magassága, hanem az ott élő emberek közössége tesz várossá.”[71]

FORRÁSJEGYZÉK

1	Bőhm Antal A helyi társadalom - Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola Társadalomtudományi és Közművelődési Tanszéke Kaposvár 1996 8
2	Sári Mihály Város és művelődés Kossuth Egyetemi Kiadó Debrecen 1997 39
3	Kőszegfalvi György; Magyarország településrendszere Alexandrosz Kiadó Pécs 2004
4	Sári Mihály Város és művelődés Kossuth Egyetemi Kiadó Debrecen 1997 40
5	Bőhm Antal: Helyi társadalom, önkormányzatok, településfejlesztés Budapest : Agroinform, 2002 19
6	Bőhm Antal: Helyi társadalom, önkormányzatok, településfejlesztés Budapest : Agroinform, 2002 19-20
7	Bőhm Antal: A helyi társadalom - Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola Társadalomtudományi és Közművelődési Tanszéke Kaposvár 1996 11
8	Bőhm Antal: A helyi társadalom - Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola Társadalomtudományi és Közművelődési Tanszéke Kaposvár 1996 11-12
9	Sári Mihály Város és művelődés Kossuth Egyetemi Kiadó Debrecen 1997 43
10	Bőhm Antal: A helyi társadalom - Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola Társadalomtudományi és Közművelődési Tanszéke Kaposvár 1996 11
11	Sári Mihály Város és művelődés Kossuth Egyetemi Kiadó Debrecen 1997 41
12	www.dunaharaszti.hu Dunaharaszti város honlapja - Dunaharasztiról
13	Helméczy Mátyás Dunaharaszti Története I. Dunaharaszti, 2000. 169
14	Helméczy-Surányi; Dunaharaszti története III – Dunaharaszti Helytörténeti emléktár Dunaharaszti 2001 394
15	www.dunaharaszti.hu Dunaharaszti város honlapja Dunaharasztiról
16	Sári Mihály Város és művelődés Kossuth Egyetemi Kiadó Debrecen 1997 43
17	Kaltenecker Ferenc: Adatok Dunaharaszti történetéhez – diplomadolgozat Pécsi J.P. Tudományegyetem Pécs 1989 13
18	Havasi Antal visszaemlékezései 1996
19	Kaltenecker Ferenc: Adatok Dunaharaszti történetéhez – diplomadolgozat Pécsi J.P. Tudományegyetem Pécs 1989 12
20	Helméczy-Surányi Dunaharaszti története II – Dunaharaszti Helytörténeti emléktár Dunaharaszti 2000 201-211

21	Láng András (szerk) 100 éves a Dunaharaszti Szent István Plébániatemplom – Dunaharaszti katolikus egyházközség Dunaharaszti 1994 30
22	Surányi József; Egy sváb község élete a két világháború között – adalékok Dunaharaszti történetéhez - diplomadolgozat Pécsi J.P. Tudományegyetem Pécs 1995 40
23	Surányi József; Egy sváb község élete a két világháború között – adalékok Dunaharaszti történetéhez - diplomadolgozat Pécsi J.P. Tudományegyetem Pécs 1995 42-43
24	Helméczy Mátyés; Dunaharaszti Változó város az ország szívében – Városi Könyvtár Helytörténeti Emléktára Dunaharaszti 2005
25	www.valasztas.hu Országos Választási Iroda honlapja Kisebbségi önkormányzatok választási eredményei
26	Dunaharaszti Város Önkormányzatának Költségvetési rendelete 2005
27	www.valasztas.hu Országos Választási Iroda honlapja Kisebbségi önkormányzatok választási eredményei
28	Dunaharaszti Város Önkormányzatának Képviselő-testületének 2004 évi gazdálkodásáról szóló zárszámadási rendelete 2005
29	www.valasztas.hu Országos Választási Iroda honlapja Kisebbségi önkormányzatok választási eredményei
30	http://bolgar.uw.hu/ A Bolgár nemzetiség honlapja
31	http://bolgar.uw.hu/ A Bolgár nemzetiség honlapja
32	www.nepszamlalas.hu/ - 6k Népszámlálás 2001 – Központi Statisztikai Hivatal honlapja
33	Láng András (szerk) 100 éves a Dunaharaszti Szent István Plébániatemplom – Dunaharaszti katolikus egyházközség Dunaharaszti 1994 33
34	Surányi József; Egy sváb község élete a két világháború között – adalékok Dunaharaszti történetéhez - diplomadolgozat Pécsi J.P. Tudományegyetem Pécs 1995 23
35	Láng András (szerk) 100 éves a Dunaharaszti Szent István Plébániatemplom – Dunaharaszti katolikus egyházközség Dunaharaszti 1994 38
36	Láng András (szerk) 100 éves a Dunaharaszti Szent István Plébániatemplom – Dunaharaszti katolikus egyházközség Dunaharaszti 1994 39
37	Láng András (szerk) 100 éves a Dunaharaszti Szent István Plébániatemplom – Dunaharaszti katolikus egyházközség Dunaharaszti 1994 41
38	Láng András (szerk) 100 éves a Dunaharaszti Szent István Plébániatemplom – Dunaharaszti katolikus egyházközség Dunaharaszti 1994 50
39	Láng András (szerk) 100 éves a Dunaharaszti Szent István Plébániatemplom – Dunaharaszti katolikus egyházközség

	Dunaharaszti 1994 99-1125
40	Láng András (szerk) 100 éves a Dunaharaszti Szent István Plébániatemplom – Dunaharaszti katolikus egyházközség Dunaharaszti 1994 105-109
41	http://dhreformatus.parokia.net/ A Dunaharaszti Református Gyülekezet honlapja
42	http://dhreformatus.parokia.net/ A Dunaharaszti Református Gyülekezet honlapja
43	www.nepszamlalas.hu/ - 6k Népszámlálás 2001 – Központi Statisztikai Hivatal honlapja
44	Helméczy-Surányi; Dunaharaszti története III – Dunaharaszti Helytörténeti emléktár Dunaharaszti 2001 280
45	Helméczy-Surányi; Dunaharaszti története III – Dunaharaszti Helytörténeti emléktár Dunaharaszti 2001 282
46	Helméczy-Surányi; Dunaharaszti története III – Dunaharaszti Helytörténeti emléktár Dunaharaszti 2001 282-285
47	Surányi József; Egy sváb község élete a két világháború között – adalékok Dunaharaszti történetéhez - diplomadolgozat Pécsi J.P. Tudományegyetem Pécs 1992 48
48	Surányi József; Egy sváb község élete a két világháború között – adalékok Dunaharaszti történetéhez - diplomadolgozat Pécsi J.P. Tudományegyetem Pécs 1995 49
49	www.nepszamlalas.hu/ - 6k Népszámlálás 2001 – Központi Statisztikai Hivatal honlapja
50	www.nepszamlalas.hu/ - 6k Népszámlálás 2001 – Központi Statisztikai Hivatal honlapja
51	Helméczy-Surányi Dunaharaszti története II – Dunaharaszti Helytörténeti emléktár Dunaharaszti 2000 108
52	Helméczy-Surányi Dunaharaszti története II – Dunaharaszti Helytörténeti emléktár Dunaharaszti 2000 195-201
53	Helméczy-Surányi; Dunaharaszti története III – Dunaharaszti Helytörténeti emléktár Dunaharaszti 2001 61
54	Dunaharaszti Visszhang 1990 december 3
55	www.valasztas.hu Országos Választási Iroda honlapja
56	Dunaharaszti Közlemények 1995 január 2-5
57	www.valasztas.hu Országos Választási Iroda honlapja
58	Dunaharaszti Közlemények 1998 november 2
59	www.valasztas.hu Országos Választási Iroda honlapja
60	Helméczy-Surányi Dunaharaszti története II – Dunaharaszti Helytörténeti emléktár Dunaharaszti 2000 39-51
61	Helméczy-Surányi Dunaharaszti története II – Dunaharaszti Helytörténeti emléktár Dunaharaszti 2000 64
62	Helméczy-Surányi Dunaharaszti története II – Dunaharaszti Helytörténeti emléktár Dunaharaszti 2000 46
63	Helméczy-Surányi Dunaharaszti története II – Dunaharaszti

	Helytörténeti emléktár Dunaharaszti 2000 147
64	Surányi József; Egy sváb község élete a két világháború között – adalékok Dunaharaszti történetéhez - diplomadolgozat Pécsi J.P. 19
65	Helméczy-Surányi; Dunaharaszti története III – Dunaharaszti Helytörténeti emléktár Dunaharaszti 2001 245
66	Dunaharaszti Város Önkormányzatának 62/2005. (IV. 25.) Ök. sz. határozata
67	Sári Mihály Város és művelődés Kossuth Egyetemi Kiadó Debrecen 1997 86
68	Helméczy-Surányi; Dunaharaszti története II – Dunaharaszti Helytörténeti emléktár Dunaharaszti 2000 181
69	Surányi József; Egy sváb község élete a két világháború között – adalékok Dunaharaszti történetéhez - diplomadolgozat Pécsi J.P. 18
70	Dunaharaszti Város Önkormányzatának 62/2005. (IV. 25.) Ök. sz. határozata
71	Dunaharaszti városavató ünnepsége – video felvétel Draft Press stúdió 2000

IRODALOMJEGYZÉK

A magyarországi egyesületek címtára a reformkortól 1945-ig - Művelődéskutató Intézet 1988

Baradlay János Dunaharaszti és környéke története Dunaharaszti é.n. 1926

Bókkon Károlyné; A nemzetiségi jelleg kialakulása lakóhelyemen. A német kultúra hagyományőrzése nemzetiségi csoportok által – szakdolgozat Kecskemét 1988

Bőhm Antal A helyi társadalom - Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola Társadalomtudományi és Közművelődési Tanszéke Kaposvár 1996

Bőhm Antal: Helyi társadalom, önkormányzatok, településfejlesztés Budapest : Agroinform, 2002

dr. Csefkó Ferenc (szerk) Önkormányzati iránytű – Új Historica Villány 1999

Dunaharaszti Közlemények 1995 január

Dunaharaszti városavató ünnepsége – video felvétel Draft Press stúdió 2000

Dunaharaszti Város Önkormányzatának Képviselő-testületének 2004 évi gazdálkodásáról szóló zárszámadási rendelete 2005

Dunaharaszti Város Önkormányzatának 2005. határozata

Dunaharaszti Város Önkormányzatának Költségvetési rendelete 2005

Dunaharaszti Város Önkormányzatának Költségvetési rendelete 2006

Dunaharaszti Visszhang 1990 december

Helméczy Mátyás Dunaharaszti Története I. Dunaharaszti, 2000.

Helméczy Mátyás Község az ország szívében – Ein Dorf im Herzen des Landes Dunaharaszti 1993

Helméczy-Surányi Dunaharaszti története II – Dunaharaszti Helytörténeti emléktár Dunaharaszti 2000

Helméczy-Surányi; Dunaharaszti története III – Dunaharaszti Helytörténeti emléktár Dunaharaszti 2001

Helméczy Mátyés; Dunaharaszti Változó város az ország szívében – Városi Könyvtár Helytörténeti Emléktára Dunaharaszti 2005

Historia Domus Dunaharaszti Római Katolikus Egyházközség

Kaltenecker Ferenc: Adatok Dunaharaszti történetéhez – diplomadolgozat Pécsi J.P. Tudományegyetem Pécs 1989

Kőszegfalvi György; Magyarország településrendszere Alexandrosz Kiadó Pécs 2004

Kukorelli István; Állampolgári Ismeretek - Korona kiadó Budapest 1998

Láng András (szerk) 100 éves a Dunaharaszti Szent István Plébániatemplom – Dunaharaszti katolikus egyházközséd Dunaharaszti 1994

Sári Mihály Város és művelődés Kossuth Egyetemi Kiadó Debrecen 1997

Surányi József; Egy sváb község élete a két világháború között – adalékok Dunaharaszti történetéhez - diplomadolgozat Pécsi J.P. Tudományegyetem Pécs 1995

Tanulmányok a ráckevei járás múltjából Ráckeve 1972

Tilkowsky Lóránt; hét évtized a magyarországi németek történetéből 1919-1989 Budapest 1990

www.communio.hu/luxchristi/02advtemptor.html - 11k Dunaharaszti – Taksony Római Katolikus Egyházközség internetes honlapja

http://bolgar.uw.hu/ A Bolgár nemzetiség honlapja

www.dunaharaszti.hu Dunaharaszti város honlapja

www.nepszamlalas.hu/ - 6k Népszámlálás 2001 – Központi Statisztikai Hivatal honlapja

http://dhreformatus.parokia.net/ A Dunaharaszti Református Gyülekezet honlapja

www.valasztas.hu Országos Választási Iroda honlapja

MELLÉKLETEK

1. Dunaharaszti város címere

2. Dunaharaszti – város a város peremén

3. Dunaharaszti madártávlatból

4. Dunaharaszti látkép 1906-ból

5. Fürdőélet az I. világháború előtt

6. Vízimalom a Dunán 1904

7. Hév állomás 1908

8. A Szépítészeti Egyesület képeslapja a két világháború közötti időkből

9. Színielőadás - 1940-es évek

10. A Dunaharaszti Ipartestület tablója 1929-ből

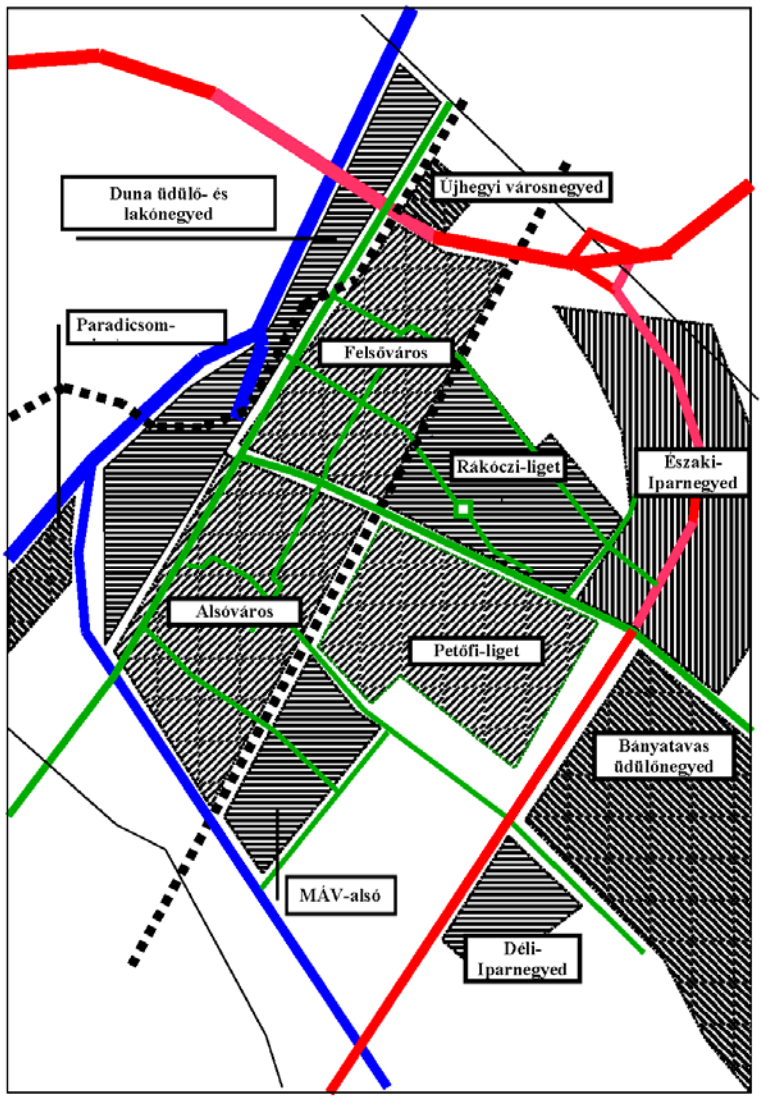

11. Dunaharaszti városrészei

12. Korunk két egyesületének, a Dunaharaszti Szépítészeti és Történeti Egyesület és a Dunaharaszti Polgári Kör logója

13. A Dunaharaszti Művészeti Egyesület kiállításának megnyitója - 2003

14. Gondolkodó Estek – vendég: Lázár Ervin

15-16. A Dunaharaszti Polgári Kör rendezvényei 2003-ból

Költészet napja: Rákóczi-est Kuncz László énekel

Hősök napi megemlékezés a dunaharaszti Hősök terén

17-18. A Német Kisebbségi Önkormányzat rendezvényei:

Haraszti Sváb napok

szüreti felvonulás

20-21. Városavató 2001

Dr. Kara Pál helyettes államtitkár átadja a város kulcsát Luttenberger Gusztáv polgármesternek

21. A korporatív elven szerveződő egyesületek Dunaharasztin

56-os Szövetség Dunaharaszti Szervezete
647. Sz. Tomori Pál cserkészcsapat
Alkotók Dunaharaszti Egyesülete
Bárka Egyesület
Biblia Ismereti Egyesület
Dh. Giraffe Kerékpár Club SE
Dh. Ifjúsági Egyesület
Dh. Ipartestület
Dh. Körny. Védő és Kult. Egyesület
Dh. Városért Egyesület
Dharaszti Folt Varázslók
Dunaharaszti Gazdakör
Dunaharaszti Karitász Csoport
Dunaharaszti Művészeti Egyesület
FIDU-Fiatalok Dunaharasztiért Egyesület
Haraszti Folt Varázslók
Haraszti Vasárnapok Kulturális Egyesület
Liget-tó SHE
Magyar Postagalamb Sportszövetség
Modellező Klub
Mozgáskorlátozottak Dh. és Körny. Egy
Német Ifjúsági Hagyományőrző Egy.
NOE Dh. 146. sz. Csoport
Pedagógus Szakszervezet
Vöröskereszt Dh. Szervezete

22. A direkt participáció igényén alakuló szerveződések,

647. Sz. Tomori Pál cserkészcsapat
Alsófalusi Nyugdíjas Klub
Barátság Nyugdíjas Klub/Tánccsoport
Biblia Ismereti Egyesület
Dh. Nyugdíjasok Egyesülete
Dh. Szt. István Pléb. Szt. Cecília Kórusa
Dunaharaszti Polgári Kör
Dunaharaszti Szépítészeti és Történeti Egyesület
Haraszti Vasárnapok Kulturális Egyesület
Katolikus Ifjúsági Közösség
Modellező Klub
Német Ifjúsági Hagyományőrző Egyesület
Néri Szt. Fülöp Közösség
Őszirózsa Nyugdíjas Klub
Páli Szt. Vince családi Közösség
Református Egyház Ifjúsági Közössége
Szt.Cecilia Kórus

23. sport jellegű csoportok

BDM - Art Autósport Egyesület
Blue Star Am. Moderntánc Csoport
Dh. Giraffe Kerékpár Club SE
Dh. Lovasklub Sportegyesület
Dh. TENSHO Karate Sportegyesület
Dunaharaszti Dojo Judo Club
Dunaharaszti Westernlovas Egyesület
Gyermek- és Ifjúsági Flotta
Junior Autósport Egyesület
Liget-tó SHE
Magyar Postagalamb Sportszövetség
Mustang Lovasklub Dunaharaszti
Radó Rally Team